

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

OPŠTA GIMNAZIJA

Predmetni program
CRNOGORSKI-SRPSKI, BOSANSKI, HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
I, II, III i IV razred opšte gimnazije

Podgorica
2020.

Sadržaj

A. NAZIV PREDMETA	3
B. ODREĐENJE PREDMETA	3
C. CILJEVI PREDMETA	5
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA	6
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA	7
I razred	7
II razred	28
III razred	45
IV razred	57
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	73
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I DAROVITIM UČENICIMA	75
H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA	77
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA (STRUČNA SPREMA I LITERATURA)	81

A. NAZIV PREDMETA

CRNOGORSKI-SRPSKI, BOSANSKI, HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST¹

B. ODREĐENJE PREDMETA

a) Položaj, priroda i namjena predmeta

Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost obavezni je četvorogodišnji nastavni predmet u gimnaziji i polaže se na maturalnom ispitu. Najvažniji je opšteobrazovni predmet u osnovnoj i srednjoj školi zato što razvija ukupne intelektualne i psihoemotivne sposobnosti. Ima poseban značaj u kurikulumu, a vještine koje se razvijaju u okviru ovog predmeta potrebne su i u svim ostalim predmetima.

Predmet Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost obuhvata dvije podjednako važne oblasti: nastavu jezika i nastavu književnosti. Učenik² se osposobljava za jasno, razumljivo, pravilno i funkcionalno usmeno i pisano sporazumijevanje crnogorskim standardnim jezikom u različitim okolnostima. Učeci crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik, učenici ovladavaju komunikacijskom jezičkom kompetencijom i stiču osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti, što je preduslov ličnom razvoju, uspješnom školovanju i cjeloživotnom učenju. Predmetnim programom podstiče se razvijanje jezičkih aktivnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja, te njihovim ovladavanjem koje se ostvaruje primanjem, razumijevanjem, vrednovanjem i stvaranjem govornih i pisanih tekstova. Uvažavaju se kognitivne i jezičke faze razvoja učenika i podstiče cjelokupno ostvarivanje njihovih potencijala.

Kroz nastavu književnosti učenik stiče književnoteorijska znanja i razvija umijeće interpretacije teksta. Recepcijom književnih djela učenici razvijaju emocionalnost i imaginaciju, estetska osjećanja, bogate sliku svijeta, produbljuju saznanje o sebi i drugim ljudima, stvaraju čitalačke navike i oblikuju estetski ukus. Književnost izražava opšteljudske poruke i ideje, pa je za učenike upoznavanje sa svjetskom i nacionalnom književnošću izvor znanja, iskustva i vrijednosti.

Nastava Crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti doprinosi da se učenik razvija kao samostalna, slobodna, kreativna i kulturna ličnost, svjesna ličnog i nacionalnog identiteta. Učenik se usmjerava da cijeni vlastitu kulturu i jezik, jezik manjina u svom okruženju i ukupno jezičko i kulturno nasljeđe čovječanstva.

¹Ministarstvo prosvjete i sporta *Rješenjem o utvrđivanju opšteg dijela javno važećeg obrazovnog programa za osnovno obrazovanje i vaspitanje*, broj: 01-5662, od 15. septembra 2011. godine, utvrdilo je naziv predmeta Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost. Ministarstvo prosvjete *Rješenjem o utvrđivanju opšteg dijela javno važećeg obrazovnog programa za osnovno obrazovanje i vaspitanje*, broj: 023-475/2017-2, od 28. marta 2017. godine takođe je utvrdilo naziv predmeta Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost.

² Svi izrazi koji se u ovom dokumentu koriste za osobe u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

Učenik se podstiče da stečena saznanja primjenjuje i aktivira u svakodnevnom životu i međudjelovanju s drugim pojedincima, zajednicom i kulturom u cjelini.

b) Broj časova i oblici nastave

Nastavni predmet Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost izučava se u sva četiri razreda opšte gimnazije sa po 4 časa sedmično, tj. sa 144 časova godišnje u I, II i III razredu i 132 časa u četvrtom razredu.

Za realizaciju obaveznih ishoda programa predviđeno je 130 časova u prvom, drugom i trećem razredu i 119 časova u četvrtom razredu (90% od ukupnog nastavnog fonda), a za realizaciju ishoda koji se planiraju u školi predviđeno je 14 časova u prvom, drugom i trećem razredu i 13 časova u četvrtom razredu (10% od ukupnog nastavnog fonda).

Razred	Sedmični broj časova	Ukupni broj časova	Broj časova – obavezni dio	Broj časova – otvoreni dio	Teorijska nastava	Vježbe i ostali vidovi nastave
I	4	144	130	14	58	86
II	4	144	130	14	58	86
III	4	144	130	14	58	86
IV	4	132	119	13	53	79

Nastavi jezika namijenjeno je 40% časova, a nastavi književnosti 60% časova. Za svaki razred postoji dio programa koji kreira nastavnik u skladu s potrebama učenika s kojima radi i u saradnji s lokalnom zajednicom u kojoj se škola nalazi. Taj fond iznosi 10% ukupnog broja predviđenih časova. Što se nastave književnosti tiče, to mogu biti djela iz crnogorske književnosti, književnosti iz okruženja ili svjetske književnosti, te značajna književna djela na kojima učenik upoznaje kulturne i jezičke specifičnosti lokalne sredine. Učenicima se može predložiti da samostalno odaberu i analiziraju književne tekstove u cilju razvijanja čitalačke kulture i podsticanja uživanja u čitanju. U okviru nastave jezika to mogu biti jezički sadržaji u smislu proučavanja govora kraja u kojem se škola nalazi, izrade diferencijalne gramatike i stvaranja rječnika lokalnog govora. Navedeni broj časova (14) može se koristiti i za produblivanje obaveznog dijela programa. Prilagođavanje nastave potrebama učenika i u tom smislu otvorenost programa tiče se i opsega gradiva, pa se nastavnik može opredijeliti da određeni obrazovno-vaspitni ishod realizuje radeći na većem ili manjem broju djela (na primjer epskih pjesama kad je u pitanju usmena književnost i sl).

C. CILJEVI PREDMETA

Opšti cilj nastave Crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti jeste da učenik razvije vještine izražavanja, sporazumijevanja i prenošenja informacija, misli osjećanja i stavova sa svrhom i namjenom.

Učenik:

- stiče pozitivan odnos prema crnogorskom jeziku postajući svjestan da je jezik najvažniji dio kulturne baštine i najvažnija osnova čovjekovog identiteta;
- razvija četiri aktivnosti sporazumijevanja:
 - slušanje (razumijevanje onoga što se sluša);
 - govor (jasan, razumljiv i pravilan);
 - čitanje (razumijevanje onoga što se čita);
 - pisanje (shodno gramatičkoj i pravopisnoj normi, a u okviru različitih funkcionalnih stilova);
- aktivnim slušanjem i čitanjem osposobljava se da na osnovu tekstova vrši izbor činjenica, izvodi zaključke, nadograđuje i kritički vrednuje tekst i predstavlja ideje na različite načine;
- jezičkim aktivnostima podstiče razvoj aktivnog rječnika i stiče naviku i potrebu za čitanjem;
- na primjerima raznovrsnih neumjetničkih i umjetničkih tekstova formira potpunu sliku o fonetskim, morfološkim, sintaksičkim i leksičkim strukturama crnogorskog jezika;
- ovladava različitim stilskim obrascima i stiče sposobnost odgovarajuće upotrebe funkcionalnih stilova prilikom govora i pisanja;
- razvija kompetencije razumijevanja i stvaranja tekstova različitih vrsta i struktura sa različitom svrhom i namjenom;
- osposobljava se za razumijevanje, interpretiranje i vrednovanje književnog teksta sa ciljem ličnog razvoja, sticanja i razvijanja znanja i stavova, kao i vlastitog stvaralaštva;
- na odabranim primjerima iz crnogorske i svjetske književnosti upoznaje osnovne književnoteorijske tokove i razvoj žanrovskih oblika, kao i stvaralačku i umjetničku ulogu jezika;
- stiče sposobnost sazajnog, etičkog i estetskog vrednovanja književnih djela, te razvija kritičko mišljenje i literarni ukus; povezuje vlastito iskustvo i iskustvo književne fikcije;
- proučavanjem istorijskog razvoja jezika i periodizacije književnosti razumije opštekulturno nasljeđe i razvija lični i nacionalni kulturni identitet;
- razvija vještine komunikacije i uspješno se socijalizuje (razmjenjuje ideje, mišljenja, iskustva, osjećanja s drugima u različitim kontekstima), razvija sigurnost i samopouzdanje kao i spremnost na saradnju i timski rad;
- usmjerava se na uvažavanje sagovornika i kulturu dijaloga;
- učestvuje u različitim nastavnim interakcijama kojima se podstiče individualnost i inicijativnost;
- razvija osjetljivosti za potrebe drugih i prihvata različitosti;
- pronalazi u različitim izvorima sadržaje i informacije o kojima kritički promišlja, procjenjuje njihovu pouzdanost i korisnost, prepoznaje kontekst i namjeru autora, samostalno rješava probleme i donosi odluke;
- postaje svjestan mogućnosti uticaja na svoju sredinu i društveni život i formira građansku svijest;
- razvija strategije samostalnog rada čime se osposobljava za permanentno učenje.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Ostvarivanje ishoda učenja i vještina kao krajnjih rezultata obrazovanja podrazumijeva povezanost nastave Crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti sa drugim predmetima. Korelativni pristup doprinosi kvalitetu, primjenljivosti i trajnosti stečenih znanja. Osim toga, međupredmetne oblasti/teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ishodi učenja koji nijesu dio formalnih disciplina/pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja.

Za nastavu Crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti pored unutarpredmetne povezanosti (vertikalna korelacija), potrebna je funkcionalna povezanost sa predmetnim oblastima sa kojima je moguće napraviti logičku vezu (horizontalna korelacija). Periodizaciju književnosti treba proučavati sa: istorijskog aspekta kroz uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela i stilskog aspekta kroz uporednu analizu književnog djela sa slikarskim, vajarskim, arhitektonskim i muzičkim djelima istog razdoblja.

Izražavanje kritičkih stavova i ideja prilikom interpretacije tekstova omogućava povezanost nastave književnosti s društveno-humanističkim područjem. Ovladavanje crnogorskim jezikom doprinosi boljem razumijevanju i primjeni znanja i vještina u stranim jezicima.

Usvajanjem jezičkih zakonitosti razvija se analitičko mišljenje i ostvaruje veza s prirodnim naukama. Pronalaženjem odgovarajućih informacija putem ICT-a, kao i upotrebom informacione pismenosti, učenik se podstiče na kritičko vrednovanje izvora i samostalno učenje.

Čitanjem raznovrsnih umjetničkih i neumjetničkih tekstova učenici se upućuju na poštovanje kulturnog i književnog nasljeđa, toleranciju za drugo i drugačije i time razvijaju građanske kompetencije. Rješavanje problemskih situacija motivisanih književnim tekstom razvijaju inicijativnost, samostalnost i samopouzdanje u iznošenju stavova, a otvorenost za nove ideje i mogućnosti doprinosi razvoju preduzetničkih kompetencija.

Spremnost na saradnju i timski rad, sposobnost empatije, kao i kritičko vrednovanje vlastitih mogućnosti i slabosti potpomaže razvoju socijalnih kompetencija. Vrednovanjem metodičkih modela nastave jezika učenik se usmjerava da vrši izbor djelotvornih strategija učenja i na taj način efikasno upravlja vremenom i informacijama.

Nastavnicima se ostavlja mogućnost da ostvare funkcionalnu povezanost sa predmetima i međupredmetnim oblastima za koje smatraju da im mogu biti od važnosti u sprovođenju nastavne prakse iz Crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

I razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da aktivno sluša snimljeni razgovor i samostalno pripremi sličan razgovor.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- odredi temu i sagovornika;
- izdvoji ključne podatke;
- objasni da li se razgovor/pregovor završio sporazumom ili ne;
- prepozna koji je sagovornik usmjeravao razgovor;
- procijeni emotivno stanje sagovornika;
- razlikuje zvaničan i nezvaničan razgovor;
- zaključi o polaznim i konačnim stavovima učesnika u razgovoru/pregovoru;
- argumentovano obrazloži svoje mišljenje o tekstu;
- osmisli sličan razgovor (može i telefonski) o temama generacijski interesantnim (moda, muzika, zabava, film i sl);
- poštuje pravila rada u grupi;
- procijeni značaj čovjekove potrebe da ga drugi slušaju i razumiju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Sadržaji se planiraju na osnovu analize potreba učenika i nastavnikove procjene prethodno stečenih znanja i vještina. Strategije slušanja se razvijaju tokom cijelog srednjoškolskog obrazovanja. Strategije usvojene u prethodnim razredima nastavljaju da se primjenjuju u svim sljedećim razredima.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon prvog slušanja:

- kazuju ko je razgovarao;
- o čemu su sagovornici razgovarali;
- kako se razgovor završio;
- zašto jeste/nije došlo do sporazuma;
- razgovaraju o mogućim sporovima među ljudima (npr. generacijski);
- zaključuju o polaznim i konačnim stavovima oba pregovarača.

Nakon drugog slušanja:

- kazuju kakav je odnos među sagovornicima;
- da li je razgovor zvaničan ili nezvaničan;

- kakvo je emotivno stanje sagovornika;
- ko je usmjeravao razgovor;
- o razgovoru formiraju svoje mišljenje i govore o čovjekovoj potrebi da ga drugi slušaju i razumiju;
- pripremaju i vode razgovor na odabranu temu;
- vježbaju pregovore u manjim grupama;
- formiraju zajedničko mišljenje, tj. izvještaj o razgovorima i predstavljaju ga drugim grupama.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 0+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da aktivno sluša govorene/naglas čitane/ekranizovane neumjetničke tekstove, analizira ih i samostalno stvori slične tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna namjenu i temu teksta;
- izdvoji ključne pojmove i razvrsta ih u pripremljenu pojmovnu mapu;
- protumači popunjenu pojmovnu mapu;
- objasni stručne riječi pomoću rječnika;
- kritički procijeni informacije i ideje iz teksta;
- razlikuje stilove pisanja (administrativni, publicistički, naučni, književni);
- osmisli plan izlaganja i samostalno govorno nastupi uz pisanu pripremu;
- upotrijebi pravilnu intonaciju, tempo i dikciju;
- demonstrira u govoru osnovno/preneseno i uopšteno/konkretno značenje riječi;
- vrednuje nastup drugih učenika;
- ispolji lični integritet kroz sposobnost iznošenja stavova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Sadržaji se planiraju na osnovu analize potreba učenika i nastavnikove procjene prethodno stečenih znanja i vještina. Vještina slušanja, analize i stvaranja neumjetničkih tekstova može se razvijati na primjerima naučnih tekstova povezanih sa sadržajima drugih nastavnih predmeta (na primjer: Hemija, Fizika, Biologija, Matematika, Geografija, Istorija; opis procesa, postupka i sl).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon slušanja:

- klasifikuju i sistematizuju dobijene podatke;
- izrađuju i prezentuju pojmovnu mapu;
- iz različitih izvora traže podatke koji (im) nedostaju i upisuju ih u plan izlaganja, pretvarajući ga u pisanu osnovu govornog nastupa (podsjetnik);
- tokom govornog nastupa samostalno govore uz pomoć podsjetnika, jasno i prirodno;
- kazuju svoje mišljenje o nastupu drugih učenika.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da samostalno stvori zvanične i nezvanične tekstove (oglas, čestitka, zahvalnica, pismo – zvanično i nezvanično).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- imenuje pošiljaoca i primaoca;
- odredi namjeru pošiljaoca i način na koji se obraća primaocu;
- razlikuje zvaničan i nezvaničan tekst;
- osmisli zvaničan i nezvaničan tekst primjenjujući znanja o oblikovanju zvaničnih i nezvaničnih tekstova;
- vrednuje tekstove drugih učenika;
- procijeni značaj funkcionalne pismenosti kao osnove ostalih oblika pismenosti;
- ispolji sigurnost u pisanoj komunikaciji.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- oglas, čestitka, zahvalnica, pismo – zvanično i nezvanično.

Strategije stvaranja funkcionalnih tekstova razvijaju se tokom cijelog srednjoškolskog obrazovanja. Strategije usvojene u prethodnim razredima nastavljaju da se primjenjuju u sljedećim razredima.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon prvog čitanja:

- kazuju ko piše tekst i kome je namijenjen;
- saopštavaju šta pošiljalac očekuje od primaoca i podacima iz teksta potvrđuju svoje mišljenje;
- kazuju kakav je društveni i emotivni odnos između pošiljaoca i primaoca;
- u tekstu traže elemente na osnovu kojih su to zaključili.

Nakon drugog čitanja:

- određuju elemente formalnog oblikovanja zvaničnih i nezvaničnih tekstova;
- stvaraju slične tekstove;
- vode računa o grafičkoj formi teksta i jezičkoj pravilnosti;
- komentarišu tekstove drugih učenika;
- razgovaraju o značaju funkcionalne pismenosti;
- pišu tekstove za školski list, sajt i sl.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4.**Obrazovno-vaspitni ishod 4**

Na kraju učenja učenik će moći da čita s razumijevanjem neumjetničke tekstove (naučne i publicističke), analizira ih i samostalno stvori slične tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna namjenu i temu teksta;
- izdvoji važne podatke iz teksta;
- analizira informacije i ideje i povezuje ih sa svojim znanjem;

- prepozna strukturalna obilježja tekstova;
- poveže vještine čitanja radi informacije i čitanja iz uživanja;
- pravilno upotrijebi principe komponovanja teksta (jedinstvo, skladnost, izrazitost, raznovrsnost);
- razlikuje funkcionalne stilove;
- stilizuje napisani tekst;
- procijeni svoj tekst i tekstove drugih učenika;
- procijeni značaj jezičke kulture.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Sadržaji se planiraju na osnovu analize potreba učenika i nastavnikove procjene prethodno stečenih znanja i vještina. Vještine čitanja i stvaranja neumjetničkih tekstova mogu se razvijati na primjerima naučnih i publicističkih tekstova.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon prvog čitanja:

- iskazuju svoje mišljenje o tekstu;
- objašnjavaju značenja nepoznatih riječi u kontekstu;
- objašnjenja pronalaze u rječnicima/leksikonima/na internetu;
- podvlače značajne podatke i upisuju ih u pojmovnu mapu.

Nakon drugog čitanja:

- pričaju o svojim iskustvima i razmišljanjima u vezi s tekstom;
- određuju da li je tekst objektivan ili subjektivan i obrazlažu svoje mišljenje;
- objašnjavaju razliku između književnoumjetničkog i naučnog stila;
- određuju da li je tekst umjetnički/neumjetnički, pisan standardnim jezikom i utemeljuju svoje mišljenje;
- analiziraju strukturalna obilježja teksta.

Prije pisanja:

- smišljaju određenu vrstu teksta; izrađuju plan pisanja.

Sami stvaraju tekstove:

(pripovijedaju o životu osobe koju su sami odabrali, opisuju radni postupak/igru/sport, komentarišu tekst/knjigu/film, pripovijedaju o događaju po sopstvenom izboru);

- koriste podatke iz plana teksta;
- organizuju kompoziciju teksta (cjeline u tekstu ističu paragrafima);
- na kraju teksta navode izvore;
- za kraći tekst (zanimljiv muzički/sportski događaj) osmišljavaju što više naslova i kroz razmjenu ideja i mišljenja dolaze do jednoga naslova.

Nakon pisanja:

- čitaju tekst i ispravljaju sadržajne, gramatičke i pravopisne greške;
- upoređuju svoj tekst i tekstove drugih učenika.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da protumači funkciju jezika kao sredstva komunikacije.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše jezik kao sistem znakova koji se ostvaruje kroz govor i pismo;
- objasni značaj jezika za komunikaciju i njegovu prednost u odnosu na druge načine sporazumijevanja;
- razlikuje funkcije jezika;
- protumači prirodu, porijeklo i osobine jezika;
- zaključi da se jezičke pojave izučavaju u dijahroniji i sinhroniji;
- odredi karakteristike metajezika;
- procijeni da jezici nastaju i nestaju;
- argumentovano obrazloži značaj jezičke tolerancije i uvažavanja različitosti.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- funkcije i osobine jezika; sistem znakova; komunikacija; metajezik; dijahronija i sinhronija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- govore o jeziku kao psihološkoj, biološkoj i sociološkoj pojavi;
- izabranu temu ili pojam pokušavaju da objasne, tj. prikažu gestikulacijom i mimikom, a onda uporede s pisanim ili izgovorenim tekstom;
- komentarišu različite teorije o nastanku jezika;
- navode primjere za različite funkcije jezika;
- objašnjavaju razliku između sinhronijskog i dijahronijskog proučavanja jezika,
- razgovaraju o odlikama metajezika;
- pronalaze primjer za jezik određene nauke/struke.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.**Obrazovno-vaspitni ishod 6**

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni jezičku normu u govoru i pisanju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni što je norma, a što standardizacija;
- prepozna nestandardne jezičke varijetete;
- primijeni ortoepsku, ortografsku, morfološku, sintaksičku i leksičku normu;
- utvrdi da u jezičkoj normi dolazi do promjena i da je norma dogovor;
- razlikuje tipove raslojavanja jezika (socijalno, teritorijalno, funkcionalno i individualno);
- uporedi funkcionalne stilove i dovede u vezu s određenim tekstovima;
- samostalno stvori tekst publicističkog / administrativnog stila u skladu s jezičkom normom;
- ispolji sigurnost u primjeni jezičke norme u govoru i pisanju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- standardizacija i norma; jezičko raslojavanje – socijalno (žargon, sleng, argo), teritorijalno (dijalekti, varijante standardnog jezika (govori)); funkcionalno (književnoumjetnički, publicistički, administrativni, naučni i razgovorni stil), individualno (idioleti).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pronalaze dijalekatska odstupanja u usmenom i pisanom tekstu i upoređuju ih s jezičkom normom;
- normiraju dijalektom pisane tekstove vodeći računa o ortoepskoj, ortografskoj, morfološkoj, sintaksičkoj i leksičkoj normi;
- upotrebljavaju sleng, a zatim ga normiraju;
- pišu lekseme za rječnik žargona svoje generacije;
- vježbaju razgovorni stil, simuliraju razgovor na ljetovanju, preko telefona i sl.;
- pronalaze i upoređuju tekstove pisane različitim funkcionalnim stilovima;
- komentarišu stilske razlike;
- nalaze primjere umjetničkog dijaloga i razgovornog stila u umjetničkom djelu.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 7

Na kraju učenja učenik će moći da protumači istorijski razvoj jezika i savremenu jezičku situaciju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- nabroji književne jezike do XIX vijeka;
- opiše istorijske promjene u jeziku;
- imenuje najstarije pisane spomenike;
- predstavi porijeklo slovenskih jezika;
- odredi jezičku grupu kojoj pripada crnogorski jezik i njemu srodni jezici;
- protumači savremenu jezičku situaciju;
- argumentovano obrazloži ulogu jezika u formiranju nacionalnog identiteta;
- pokaže jezičku toleranciju prema pripadnicima drugih nacija.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- književni jezici do XIX vijeka (staroslovenski jezik, redakcije staroslovenskog jezika), pisani spomenici, slovenski jezici.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- iz raznih izvora pronalaze tekstove pisane nekim od starih književnih jezika;
- uočavaju grafeme, ornamentiku, inicijale;
- prepoznaju (u skladu sa sopstvenim mogućnostima) riječi bliske današnjim oblicima, upoređuju ih (npr. poslanice), pronalaze sličnosti i razlike;
- razgovaraju o ulozi jezika u formiranju nacionalnog identiteta i značaju jezičke tolerancije;
- komentarišu savremenu jezičku situaciju.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 2+2

Obrazovno-vaspitni ishod 8

Na kraju učenja učenik će moći da odredi značaj nauke o jeziku i predmet proučavanja njenih disciplina.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše riječi kao morfološke i sintaksičke jedinice;
- razlikuje fonetiku i fonologiju;
- odredi predmet proučavanja semantike;
- protumači predmet proučavanja leksikologije;
- procijeni značaj stilistike.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- fonetika i fonologija, morfologija, tvorba riječi, leksikologija, sintaksa, semantika, stilistika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na odabranim primjerima umjetničkog ili neumjetničkog teksta prepoznaju karakteristične odlike jezičkih disciplina.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+1.**Obrazovno-vaspitni ishod 9**

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni pravila glasovnih promjena u govoru i pisanju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- klasifikuje glasove prema izgovoru (po mjestu tvorbe i po zvučnosti);
- prepozna glasovne promjene;
- pravilno upotrijebi glasovne promjene u govoru i pisanju;
- zaključi u kojim slučajevima dolazi do odstupanja od pravila kod glasovnih promjena;
- utvrdi da osim vokala slogotvorni mogu biti: r, l, lj, n, m, s;
- procijeni korisnost znanja iz crnogorskog jezika u razumijevanju i učenju stranih jezika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe, gubljenje suglasnika, prva, druga i treća palatalizacija, jotacija, promjena / u o, nepostojano *a*, umetnuto *a*, asimilacija i disimilacija vokala, prijevaj vokala, pokretni vokali.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prepoznaju riječi u kojima je izvršena glasovna promjena, objašnjavaju i daju primjere;
- uočavaju odstupanja od glasovnih promjena;
- rastavljaju riječi na slogove i navode argumente da slogotvorni mogu biti: r, l, lj, n, m, s.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni pravila standardne akcentuacije u usmenoj i pisanoj komunikaciji.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna mjesto akcenta u riječi;
- razlikuje vrste akcenta;
- protumači pravila standardne akcentuacije;
- opiše distinktivnu (razlikovnu) funkciju akcenta;
- primijeni pravilnu akcentuaciju (kvantitet i mjesto akcenta) u usmenoj i pisanoj komunikaciji;
- uporedi proklitike i enklitike;
- istraži razlike u akcentovanju na nivou dijalekta;
- uporedi akcenatski sistem crnogorskog jezika sa stranim jezicima;
- kreira akcenatski podsjetnik.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- akcenatski sistem (kratkosilazni akcenat, kratkouzlazni akcenat, dugosilazni akcenat, dugouzlazni akcenat), proklitike, enklitike, genitivne dužine.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- zapažaju akcenat rečenice, akcenatske cjeline u rečenici, uočavaju da su neke riječi u rečenici naglašene, a neke ne (i koje), te da riječ može imati samo jedan akcenat;
- upoređuju mjesto akcenta u standardnom jeziku i nestandardnim izrazima lokalnoga govora;
- uočavaju i izdvajaju riječi u kojima akcenat prelazi na prijedlog i neakcentovane riječi;
- uočavaju genitivne dužine kao važan činilac značenja riječi i prenošenje akcenta na proklitiku;
- slušaju audio-zapise dijalekta/lokalnog govora i prepoznaju odstupanja od standardne akcentuacije;
- vježbaju govor poštujući pravilnu akcentuaciju;
- osmišljavaju zadatke za akcenatske vježbe i razmjenjuju ih na nivou grupe/para;
- na nivou odjeljenja osmišljavaju akcenatski podsjetnik/rječnik.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.**Obrazovno-vaspitni ishod 11**

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni pravopisna pravila.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni pravopisno pravilo o upotrebi velikog slova i pravilno ga primijeni;
- protumači pravopisno pravilo o upotrebi malog slova i pravilno ga primijeni;
- objasni i primijeni skraćnice (s tačkom, bez tačke, latinske skraćnice, skraćnice višechlanih naziva);
- pravilno upotrijebi ijekavske oblike riječi;
- razlikuje fonetski i etimološki pravopis;
- riješi pravopisnu nedoumicu u pisanju velikog i malog slova/ijekavskih oblika riječi;
- navede argumente za pravopisno rješenje;
- ispolji samopouzdanje u pisanoj komunikaciji.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- pravopisna pravila (upotreba velikog i malog slova; skraćenice, ijekavski oblici riječi; fonetski i etimološki pravopis).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pišu po diktatu i provjeravaju tačnost zapisa;
- ispravljaju tekstove s greškama;
- pišu tekstove s ijekavskim oblicima riječi;
- koriste jezičke priručnike (pravopis, gramatiku, rječnik);
- razgovaraju o jezičkim nedoumicama;
- kreiraju na nivou odjeljenja edukativni pano sa jezičkim nedoumicama.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 5+3.

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Obrazovno-vaspitni ishod 12

Na kraju učenja učenik će moći da protumači odlike književnosti kao umjetnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna razliku između umjetnosti prema izražajnim sredstvima;
- objasni pojmove književnost, beletristika, literatura, pjesništvo;
- procijeni saznanju, moralnu i estetsku funkciju književnosti;
- utvrdi potrebu proučavanja književnosti s aspekta teorije, istorije i kritike;
- istraži prirodu književnosti kao umjetnosti i njenu vezu s drugim umjetnostima;
- zaključi da se prva proučavanja književnosti vezuju za Platona i Aristotela;
- protumači podjelu književnosti po postanku;
- pisano sumira svoje stavove o značaju umjetnosti za pojedinca i društvo;
- poštuje pravila rada u paru/grupi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- književnost, literatura, beletristika, pjesništvo;
- istorija književnosti, teorija književnosti, književna kritika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- razgovaraju o specifičnostima umjetničkog izražavanja na osnovu slušanog/pročitanoog teksta književnog djela, slušanog muzičkog djela, gledanja likovnog/vajarskog/arhitektonskog djela, filma, pozorišne predstave;
- u paru ili manjim grupama istražuju suštinske odlike književnog teksta;
- neumjetnički tekst (novinski članak) transformišu u umjetnički (prozni ili poetski) i otkrivaju efekte.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 13

Na kraju učenja učenik će moći da interpretira književni tekst primjenjujući osnovne književnoteorijske pojmove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni komunikacioni trougao: autor – djelo – čitalac i tok stvaralačkog procesa;
- utvrdi strukturu književnog djela i prepozna slojeve: zvučanja, značenja, prikazanih predmetnosti i shematizovanih aspekata;
- primijeni osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta (*tema, motiv, fabula, siže, kompozicija, lik, naracija, narator, forme pripovijedanja, hronotop, retardacija, retrospekcija, motivacija, tačka gledišta*);
- razlikuje pojmove: *lik, ličnost, karakter, junak, tip*;
- razlikuje načine organizovanja prostornih i vremenskih struktura u tekstu;
- ocijeni književne tekstove uz integraciju teorijske i kritičke literature.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- slojevi književnog djela (sloj zvučanja, sloj značenja, sloj prikazanih predmetnosti i sloj shematizovanih aspekata);
- tema, motiv, fabula, siže, kompozicija, lik, naracija, narator, forme pripovijedanja, retardacija, retrospekcija, motivacija, tačka gledišta, hronotop, karakter, junak, tip.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju trougao autor – djelo – čitalac (pošiljalac – poruka – primalac) i prepoznaju sebe u tom odnosu;
- na primjeru predloženih književnih tekstova uočavaju i razlikuju slojeve strukture (zvučanja, značenja, prikazanih predmetnosti i shematizovanih aspekata);
- imenuju književnoteorijskim pojmovima strukturne elemente djela i označavaju osnovne književnoteorijske pojmove (prepoznaju fabulu, siže, naratora, kompoziciju, epizode, digresije, itd);
- u paru ili manjim grupama istražuju značenja književnog teksta;
- prenose neumjetnički tekst (novinski članak, na primjer) u stihove i uočavaju efekte;
- samostalno dolaze do traženog književnoteorijskog pojma (u rječniku književnih termina, teorijama književnosti, na internetu).

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+4**Obrazovno-vaspitni ishod 14**

Na kraju učenja učenik će moći da odredi odlike pjesničkog jezika i versifikacije.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše osobine pjesničkog jezika (konkretnost, emocionalnost, ritmičnost, punoću i smisao značenja);
- uporedi pjesnički jezik i jezik svakodnevne upotrebe;
- zaključi da riječ u književnom djelu ima i preneseno značenje;

- grupiše najčešće stihove u našoj poeziji (usmena – epski i lirski deseterac, osmerac; stih bugarštice; umjetnička – sedmerac, osmerac, deveterac, deseterac, jedanaesterac, dvanaesterac, heksametar);
- izdvoji vezani i slobodni stih;
- klasifikuje vrste strofa (distih, tercet, katren, kvinta itd);
- razlikuje vrste rime (ukrštena, parna, obgrljena; muška, ženska, daktilska; skrivene (udaljene) rime);
- odredi cezuru i njen uticaj na ritam pjesme;
- objasni stalne lirske oblike (sonet);
- protumači umjetničku funkciju opkoračenja i refrena;
- argumentovano utvrdi povezanost lirike sa muzičkom umjetnošću.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- pjesnički jezik; versifikacija, vrste stiha, strofe, rime; sonet; cezura; opkoračenje; refren.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u književnom tekstu uočavaju svojstva pjesničkog jezika, na odabranim primjerima objašnjavaju razliku između pjesničkog jezika i jezika svakodnevnog upotrebe;
- određuju vrstu stiha/strofe prema broju slogova/stihova;
- određuju vrstu rime i njen uticaj na zvukovni sloj pjesme;
- uočavaju opkoračenje, refren i cezuru, i povezuju ih s ritmom pjesme;
- demonstriraju principe versifikacije na primjerima;
- nalaze muzičku podlogu za lirsku pjesmu po izboru.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4.

Obrazovno-vaspitni ishod 15

Na kraju učenja učenik će moći da protumači umjetničku funkciju stilskih figura.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna i protumači stilske figure (metafora, metonimija, personifikacija, epitet, alegorija, simbol, poređenje, antiteza, hiperbola, gradacija, ironija, inverzija, elipsa, asindeton, polisindeton, asonanca, aliteracija, onomatopeja, anafora, epifora, simploha, anadiploza, litota, sinegdoha, paradoks, eufemizam);
- klasifikuje stilske figure na: figure riječi, figure misli, figure dikcije i figure konstrukcije;
- obrazloži da stilske figure imaju umjetničku funkciju;
- stilsku figuru poveže sa stilom djela, pisca, razdoblja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- pjesnički jezik, stilske figure (metafora, metonimija, personifikacija, epitet, alegorija, simbol, poređenje, antiteza, hiperbola, gradacija, ironija, inverzija, elipsa, asindeton, polisindeton, asonanca, aliteracija, onomatopeja, anafora, epifora, simploha, anadiploza, litota, sinegdoha, paradoks, eufemizam); versifikacija, vrste stiha, strofe; sonet, cezura.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na odabranim književnim tekstovima prepoznaju, definišu i otkrivaju umjetničku funkciju stilskih figura;
- samostalno koriste stilske figure i procjenjuju njihovu vrijednost;
- razgovaraju o razlici između pjesničkog jezika i jezika svakodnevnog upotrebe;
- pronalaze odrednice u teoriji književnosti i rječniku književnih termina.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4.**Obrazovno-vaspitni ishod 16**

Na kraju učenja učenik će moći da objasni podjelu književnosti na rodove i protumači odlike lirike i njenu klasifikaciju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- klasifikuje književne rodove i vrste i odredi pripadnost djela određenom književnom rodu i vrsti;
- obrazloži književnu vrstu kao grupu sličnih djela u kojima se ponavljaju tipične odlike;
- protumači odlike lirske pjesme (kratkoća, nefabularnost, emocionalnost, misaonost, subjektivnost);
- zastupa sopstveni doživljaj lirske pjesme;
- svrstava lirske pjesme po tematskom i formalno-istorijskom kriterijumu;
- analizira strukturu lirske pjesme;
- razlikuje lirski subjekt (lirsko ja) od pjesnika;
- odredi odlike lirsko-epskih vrsta;
- opravda estetski efekat žanrovskog ukrštanja;
- integriše emocionalnost i misaonost lirskih pjesama sa situacijama iz života.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- književni rodovi i vrste (lirika – podjela po tematskom kriterijumu, formalno-istorijskom, epohi; epika – epika u stihu: ep i epska pjesma, epika u prozi: jednostavni prozni oblici: bajka, basna, mit, anegdota, poslovice, zagonetka itd; složeni prozni oblici: pripovijetka, novela, roman; lirsko-epске vrste: balada, romansa, poema; drama: tragedija, komedija, drama u užem smislu).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- književno djelo vezuju za književni rod i objašnjavaju svoj izbor;
- određuju kojoj književnoj vrsti pripada djelo i činjenično obrazlažu;
- navode, na primjeru, sličnosti i razlike književnih vrsta;
- slušaju izražajno čitanje pjesme (audio zapis);
- prepoznaju lirski tekst i činjenično potkrepljuju svoju tvrdnju;
- analiziraju motive, strukturu i kompoziciju lirske pjesme;
- na osnovu motiva određuju temu lirske pjesme;
- gledaju snimak pozorišne predstave ili TV drame rađene po motivima balade ili poeme;
- čitaju/slušaju baladu (audio-zapis);
- dramatišu baladu.

<p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+5</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 17 <i>Na kraju učenja učenik će moći da protumači odlike epike kao književnog roda i karakteristike epskih vrsta.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - prepozna epske vrste u stihu (epska pjesma, ep) i prozi (novela, pripovijetka, roman) i objasni njihove karakteristike; - protumači funkciju retardacije, retrospekcije, epizode, digresije, ponavljanja u strukturi epskog djela; - utvrdi oblike kazivanja u epskom djelu: opisivanje (portret, pejzaž, enterijer, eksterijer), naracija (u prvom licu, u trećem licu), hronološko i retrospektivno, monolog, dijalog, unutrašnji monolog; - protumači književnu i estetsku vrijednost jednostavnih epskih oblika (bajka, basna, legenda, anegdota, poslovice, zagonetka, mit, maksima, sentencija); - razlikuje književne od naučnih elemenata u književno-naučnim vrstama (putopis, memoari, biografija, autobiografija, dnevnik, feljton, reportaža, esej, rasprava, polemika, studija, monografija).
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - epske vrste u stihu i prozi; retardacija, retrospekcija, epizode, digresije, ponavljanja; oblici kazivanja i pripovijedanja; jednostavni epski oblici; književno-naučne vrste. <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitaju/slušaju izražajno čitanje odlomka (audio-zapis) epskog djela i analiziraju strukturne elemente; - prepoznaju epske vrste, navode njihove karakteristike i svoj iskaz činjenično potkrepljuju primjerima; - objašnjavaju postupke likova i njihovu karakterizaciju, sagledavajući ih iz različitih uglova i argumentuju svoje stavove; - govore ili čitaju ono što su unijeli u dnevnike čitanja i objašnjavaju princip selekcije; - komentarišu sopstvene radove i radove drugih učenika; - pronalaze i tumače tekstove kraćih epskih oblika; - u književno-naučnim tekstovima odvajaju književne i naučne elemente. <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+5.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 18 <i>Na kraju učenja učenik će moći da protumači dramu kao književni rod i karakteristike dramskih vrsta.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikuje dramske vrste (komedija, tragedija, drama u užem smislu) i prepozna njihove

specifičnosti (istorijski razvoj i osobine);

- protumači spoljašnju kompoziciju drame (čin, pojava, scena), strukturu dramskog teksta (didaskalije, popis lica, tekst koji govore lica) i dramske radnje (ekspozicija, zaplet, kulminacija, peripetija, rasplet);
- odredi odlike dramskih formi poput melodrame, farse, opere i operete;
- ocijeni ulogu monologa, dijaloga i replike u drami;
- poveže dramski tekst sa scenskim izvođenjem (dramaturg, reditelj, glumac, scenograf, kostimograf, inspicijent, majstor svjetla, afiš, plakat);
- dramatižuje tekst.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- dramske vrste, kompozicija drame, struktura dramskog teksta, melodrama, farsa, opera, opereta, scensko izvođenje.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prepoznaju dramske vrste i karakterišu ih, određuju etape dramske radnje, stečena znanja o drami primjenjuju na dramskom tekstu;
- gledaju snimak pozorišne predstave ili TV drame rađene po motivima balade ili poeme, čitaju/slušaju baladu (audio-zapis);
- obilježavaju u tekstu monolog, dijalog, remarke;
- gledaju pozorišnu predstavu ili snimak i komentarišu utiske;
- vježbaju preuzimajući ulogu reditelja, scenariste, glumca;
- vježbaju mimiku, pokrete, gestikulaciju;
- pišu kraći scenario ili igrokaz, tj. adaptiraju dramski tekst za scenu;
- dramatižuju epsku pjesmu *Banović Strahinja* i prave motivsko-tematsku i idejnu paralelu;
- raščlanjuju strukturu i kompoziciju dramskog teksta.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 19

Na kraju učenja učenik će moći da protumači periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; odredi društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela; analizira odabrane tekstove književnosti starog vijeka, srednjovjekovne književnosti, usmene književnosti i književnosti humanizma i renesanse.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- odredi književni rod i književnu vrstu na primjeru određenog teksta;
- poveže formu djela s njegovom sadržinom;
- formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- primijeni osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta;
- objasni kompozicionu strukturu djela i način ostvarivanja sadržaja;
- protumači jezička i stilsko-izražajna sredstva kojima se djelo ostvaruje;
- istraži prikazivanje univerzalnih tema u književnim tekstovima;
- zaključi da književnost u sebi sadrži duh vremena, ali i univerzalne vrijednosti;

- poštuje pravila rada u grupi;
- procijeni značaj informatičke kulture za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 21, 22, 23 i 24.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- koriste se znanjima iz istorije književnosti i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
- analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlažu;
- saopštavaju zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima;
- formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- obrazlažu specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na razdoblje kojem pripadaju;
- analiziraju pjesnički jezik;
- saopštavaju univerzalne poruke;
- razgovaraju o aktuelnosti djela u našem vremenu;
- prave shematski prikaz književne periodizacije;
- pronalaze potrebna objašnjenja u rječniku književnih termina;
- pripremaju PPT prezentacije o tekstovima koje izučavaju.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 21, 22, 23 i 24.

Obrazovno-vaspitni ishod 20

Na kraju učenja učenik će moći da stvori samostalne tekstove u odnosu na pročitane književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja i predoči ih u usmenoj i pisanoj formi.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i saznanja izazvana književnoumjetničkim tekstom (usmeno i pisano);
- ukaže na etičke i saznajne vrijednosti djela;
- kreativno primijeni iskustvo čitanja književnog teksta;
- pokaže sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije izražajno napamet kazujući kraći književni tekst;
- kreira dnevnik čitanja;
- osmisli govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- samostalno stvori tekst o pročitanoj književnoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini osnovnu književnu analizu);
- procijeni književni tekst služeći se relevantnim književnoteorijskim pojmovima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu;
- žanrovski preoblikuje književnoumjetnički tekst primjenjujući znanja iz teorije književnosti.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 21, 22, 23 i 24.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izražavaju emocionalni, saznavni i estetski utisak o književnom djelu;
- obrazlažu razumijevanje teksta;
- saopštavaju svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstem;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike;
- pišu dnevnik čitanja;
- govorno nastupaju povodom odabranih moralnih problema i dilema iz djela;
- pišu tekst o pročitanoj djelu u kome izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i saznanja izazvana književnoumjetničkim tekstem.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 21, 22, 23 i 24.

Obrazovno-vaspitni ishod 21

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i karakteristike književnosti starog vijeka.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni društveno-istorijske okolnosti koje su uticale na pojavu književnosti starog vijeka;
- prepozna motive, stil, strukturu i alegorijsko značenje religioznog teksta;
- primijeni istorijski i teorijski pristup na religioznom tekstu, tragediji i epu;
- protumači svijet homerskog čovjeka, mnogobožički svijet, trojanski mit, in medias res, antropomorfizam i homersko pitanje;
- uporedi tekst *Biblije* sa *Kur'anom*;
- obrazloži dramski sukob, tragičku krivicu, tragičkog junaka, katarzu, strukturu djela;
- uporedi književna djela s djelima likovne i muzičke umjetnosti istog razdoblja;
- uporedi pozorišnu predstavu/snimak pozorišne predstave ili film s književnim djelom iz tog razdoblja;
- kreira tekst/pano o omiljenom djelu književnosti starog vijeka;
- izgradi stav o aktivnom suprotstavljanju zlu na osnovu izučavanih književnih tekstova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- književnost starog vijeka, trojanski mit, tebanski mit, antropomorfizam, tragička krivica, tragički junak, katarza, in medias res.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- opisuju odlike junaka i ukazuju na njihove karakterne crte;
- nalaze opšte motive (motiv zmijske, smrti, sna, zagrobnog života bogova i ljudi);
- u spjevu uočavaju tematske slojeve, kompoziciju, epsku radnju, motivsku strukturu;
- pronalaze odlike tragedije;

- porede tekst *Biblije* s tekstem *Kur'ana*;
- gledaju snimak pozorišne predstave (tragedija); gledaju igrani film *Troja, Jelena Trojanska*; o životu i stradanju Isusa Hrista (*Stradanje Isusovo, Isus iz Nazareta, Posljednje Hristovo iskušenje* i dr); *Pod zastavom Muhameda* i sl;
- pišu dnevnik čitanja;
- pišu esej/seminarski rad;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3

Obrazovno-vaspitni ishod 22

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i odlike srednjovjekovne književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- poveže društveno-istorijske prilike sa sadržajem djela;
- definiše tope i opšta mjesta u književnosti srednjeg vijeka;
- objasni razliku između stila antičke i srednjovjekovne književnosti;
- razlikuje svjetovne tekstove (biografije) od duhovnih tekstova (hagiografije);
- utvrdi karakteristike ljetopisa kao književne vrste;
- protumači značaj Crnojevića štamparije i *Oktoiha* za istoriju i kulturu Crne Gore;
- uporedi književna djela s djelima likovne i muzičke umjetnosti istog razdoblja;
- diskutuje o situacijama iz književnih djela upoređujući ih sa svojim vremenom.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- srednjovjekovna književnost, hagiografije, biografije, apokrifi, inkunabula.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u tekstu odvajaju književno od istorijskoga;
- pronalaze biblijske motive u srednjovjekovnim tekstovima;
- slušaju srednjovjekovnu muziku;
- obilaze mjesta u Crnoj Gori od značaja za srednjovjekovnu književnost (Obod, manastiri i crkve na Skadarskom jezeru, Muzej na Cetinju, Cetinjski manastir, Medun, Dajbabe, Huseinpašina džamija);
- razgovaraju o značaju Crnojevića štamparije i *Oktoiha* za istoriju i kulturu Crne Gore;
- pišu esej/seminarski rad;
- pripremaju PPT prezentaciju;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 23

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i odlike usmene književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni podjelu i vrste usmene književnosti;

- protumači proces nastajanja i prenošenja usmene književnosti;
- utvrdi značaj Vukovog rada na prikupljanju i objavljivanju djela usmene književnosti;
- analizira odabrane tekstove uočavajući stilske osobenosti i značenja;
- identifikuje razlike u odnosu na srednjovjekovnu književnost;
- izdvoji primjere etičke sličnosti s antičkim junacima;
- otkrije biblijsku simboliku u djelima usmene književnosti;
- argumentovano obrazloži stavove o saznanjnoj i etičkoj vrijednosti usmene književnosti;
- procijeni značaj praštanja, odanosti i dosljednosti u životu na osnovu izučavanih književnih tekstova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- usmena književnost (podjela i vrste); rad Vuka Karadžića na prikupljanju i objavljivanju djela usmene književnosti; stilske osobenosti i značenja usmene književnosti.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju i analiziraju narodne epske i lirske pjesme;
- traže opšta mjesta;
- uočavaju i saopštavaju odlike epskog stila na primjerima naše epike;
- pronalaze primjere kojima potvrđuju etičku vrijednost usmene književnosti;
- pronalaze primjere etičke sličnosti s antičkim junacima;
- pronalaze biblijsku simboliku u djelima usmene književnosti;
- pišu dnevnik čitanja;
- pišu esej/seminarski rad o usmenoj književnosti;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 24

Na kraju učenja učenik će moći da protumači poetičke odlike humanizma i renesanse.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše renesansni duh i misao renesansnog čovjeka;
- objasni petrarkizam i petrarkističku poeziju (odlike i motive);
- odredi sonetnu formu;
- izdvoji literarni motiv pakla;
- analizira karakteristike renesansnog dramskog teksta i protumači konfliktne linije;
- uporedi renesansnu s antičkom tragedijom;
- protumači odlike renesansne novele;
- dramatizuje novelu;
- izdvoji misli koje otkrivaju najdublje istine o čovjeku i prosudi o njima;
- istraži parodiju kao književnu vrstu;
- sažme osobenosti dubrovačke i kotorske renesanse;
- kritički vrednuje idejnost razdoblja i njen uticaj na dalji razvoj južnoslovenske književnosti i kulture.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- književnost humanizma i renesanse, petrarkizam, renesansna novela, elizabetanska drama, parodija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju i analiziraju sonete, tumače i dramatizuju novelu, pronalaze odlike renesansnog dramskog teksta;
- izdvajaju etape u razvoju dramske radnje;
- gledaju film *Zaljubljeni Šekspir* i dr;
- gledaju snimak pozorišne predstave;
- pronalaze parodijske elemente, govore o sukobu između ideala i stvarnosti, objašnjavaju donkijotizam kao model ponašanja;
- govore o Servantesovoj kritici društva;
- pišu seminarski rad/esej o književnom djelu razdoblja;
- izrađuju edukativne panoe;
- pripremaju PPT prezentacije.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+4.

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none">▪ Sofokle: <i>Antigona</i>▪ Aristofan: <i>Žabe</i>▪ Homer: <i>Ilijada</i> (VI i XVIII pjevanje)▪ <i>Ljetopis Popa Dukljanina</i> (Vladimir i Kosara)▪ F. Petrarka: <i>Kanconijer</i> (izbor)▪ V. Šekspir: <i>Romeo i Julija</i>▪ Marin Držić: <i>Novela od Stanca</i>▪ Ivo Andrić: <i>Aska i vuk</i>▪ N. V. Gogolj: <i>Šinjel</i>▪ A. P. Čehov: <i>Tuga</i>▪ Esad Mekuli: <i>Veče</i>▪ Antun Gustav Matoš: <i>Jesenje večer</i>▪ Vito Nikolić: <i>Očaj</i>▪ Radovan Zogović: <i>Pjesme Ali-Binaka</i> (Pjesma prva)▪ Janko Đonović: <i>Crnci i Crnogorci</i> (prvi dio)▪ Danilo Kiš: <i>Rani jadi</i>▪ Dž. D. Selindžer: <i>Lovac u raži</i>▪ Starac Milija: <i>Ženidba Maksima</i>	<p>KNJIŽEVNOST STAROG VIJEKA</p> <ul style="list-style-type: none">▪ <i>Ep o Gilgamešu</i>▪ Sofokle: <i>Antigona</i>▪ Homer: <i>Ilijada</i> (VI i XVIII pjevanje)▪ <i>Biblija</i> (<i>Legenda o potopu, Psalmi Davidovi, Pjesma nad pjesmama, O sijaču sjemena, Hrist o djeci, Na Maslinskoj gori</i>)▪ <i>Kur'an</i> (103. <i>El' Asr</i> i <i>El Fatiha, Jusuf</i>) <p>SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST</p> <ul style="list-style-type: none">▪ <i>Ljetopis Popa Dukljanina</i> (Vladimir i Kosara)▪ <i>Roman o Aleksandru</i>▪ Đurađ Crnojević: <i>Testament</i> (odlomak)▪ Jelena Balšić: <i>Odgovor svom duhovnom učitelju Nikonu</i> <p>USMENA KNJIŽEVNOST</p>

Crnojevića

- Narodna lirski pjesma: *Ljubavni rastanak*
- Starac Milija: *Banović Strahinja*
- *Ženidba Milića Barjaktara*

- Starac Milija: *Ženidba Maksima Crnojevića*
- *Čovjek paša i Mihaj Čobanin*
- *Ljubavni rastanak*
- *Viša je gora od gore*
- Vuk S. Karadžić: Predgovor Srpskim narodnim pjesmama
- *Djevojka cara nadmudrila*
- *Narodne poslovice* (izbor)

HUMANIZAM I RENESANSA

- Dante Alighieri: *Pakao* (odlomak)
- Frančesko Petrarca: *Kanconijer* (izbor)
- Đovani Bokačo: *Dekameron* (novela o sokolu)
- V. Šekspir: *Romeo i Julija*
- M. Servantes: *Don Kihot* (prvi dio)
- Šiško Menčetić: *Prvi pogled*
- Marin Držić: *Novela od Stanca*
- Nepoznati autor: *Lukrecija iliti Ždero*
- Kotorski petrarkisti: Đorđe Bizanti: *Dok ugodno dane živio sam sive*, Ljudevit Paskvalić: *Sladost u srcu, nikad*

UVOD U KNJIŽEVNO DJELO

- Ivo Andrić: *Aska i vuk*
- Lesing: *Laokoon*
- Aristotel: *O pjesničkoj umjetnosti*
- Starac Milija: *Banović Strahinja*
- Avdo Međedović: *Ženidba Smailagić Meha* (odlomak)
- Artur Rembo: *Samoglasnici*
- Esad Mekuli: *Veče*
- Antun Gustav Matoš: *Jesenje veče*
- Vojislav Ilić: *Veče*
- *Ženidba Milića Barjaktara*
- N. V. Gogolj: *Šinjel*
- P. Čehov: *Tuga*
- Danilo Kiš: *Rani jadi*
- Sreten Asanović: *Putnik*
- Dž. D. Selindžer: *Lovac u raži*

- G. Markes: Hronika najavljene smrti
- Aristofan: *Žabe*
- Euripid: *Medeja*
- Veljko Radović: *Jakov grli trnje*
- Borhes: *Borhes i ja*
- Veljko Mandić: *Snaha je doputovala*
- *Zlatna jabuka i devet paunica*
- Jevrem Brković: *Pismo sa Grahovca*
- Radovan Zogović: *Pjesme Ali-Binaka* (Pjesma prva)
- Janko Đonović: *Crnci i Crnogorci* (prvi dio)
- Dušan Kostić: *Tamne su moje riječi*
- Mladen Lompar: *Nevrijeme u prirodi*
- Sreten Perović: *Lovćen*
- Mirko Kovač: *Sećanje na šarenu pticu*
- Husein Bašić: *Tica bez neba*
- Branko Banjević: *Banović Strahinja* (odlomak)
- Vito Nikolić: *Očaj*

ANTIČKO PJESNIŠTVO

- Sapfo: *Himna Afroditi*
- Anakreont: *Ne bježi od mene zato...* (prijevod Smerdel)
- Pindar: *Moj narod pjeva* (prijevod Smerdel)
- Katul: *Jadni Katule* (prijevod Šop); *O svojoj ljubavi*
- Vergilije: *Smrt Cezarova* (prijevod Milićević)
- Ovidije: *Zlatom se ljubav osvaja* (prijevod Milićević)
- Albije Tibul: *Moj život* (prijevod Šop)

II razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da aktivno sluša snimljeni razgovor i samostalno pripremi sličan razgovor.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- odredi temu i sagovornika;
- izdvoji ključne podatke saopštene tokom razgovora;
- objasni da li se razgovor/pregovor završio sporazumom ili ne;
- prepozna koji je sagovornik usmjeravao razgovor;
- procijeni korektnost i emotivno stanje sagovornika;
- razlikuje zvaničan i nezvaničan razgovor;
- zaključi o polaznim i konačnim stavovima učesnika u razgovoru/pregovoru;
- argumentovano obrazloži svoje mišljenje o tekstu;
- osmisli i izvede sličan razgovor (može i telefonski) o temama generacijski interesantnim (moda, muzika, zabava, film i sl);
- uvažava drugačije mišljenje i sagovornika;
- racionalno koristi vrijeme;
- procijeni značaj čovjekove potrebe da ga drugi slušaju i razumiju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

Sadržaji se planiraju na osnovu analize potreba učenika i nastavnikove procjene prethodno stečenih znanja i vještina. Strategije slušanja se razvijaju tokom cijelog srednjoškolskog obrazovanja. Strategije usvojene u prethodnim razredima nastavljaju da se primjenjuju u svim sljedećim razredima.

b) Aktivnosti učenja:

Učenici:

Nakon prvog slušanja:

- određuju temu razgovora/pregovora;
- kazuju da li su sagovornici razgovarali ili pregovarali;
- objašnjavaju kako se razgovor završio i svoje mišljenje argumentuju;
- zaključuju o polaznim i konačnim stavovima učesnika u razgovoru/pregovoru.

Nakon drugog slušanja:

- određuju je li razgovor zvaničan ili nezvaničan i svoje mišljenje argumentuju;
- kazuju kakav je odnos među sagovornicima i svoje mišljenje obrazlože;
- govore kakvo je emotivno stanje sagovornika, tj. emotivna „atmosfera razgovora“ (na primjer naklonjenost/nenaklonjenost, prijatnost/neprijatnost) i formiraju svoje mišljenje;
- prosuđuju o uvidavnosti sagovornika, da li je njihov govor riječima i pokretima odgovarajući i sl. i formiraju svoje mišljenje;
- razgovaraju o čovjekovoj potrebi da ga slušaju i razumiju;
- pripremaju i vode razgovor (o temama generacijski interesantnim: moda, muzika, zabava, film);
- postavljaju problem, planiraju rješenja, odlučuju o rješenjima, iznose stavove, argumentuju (rade u grupama ili u parovima);
- racionalno koriste vrijeme.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 0+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da aktivno sluša govorene/naglas čitane/ekranizovane neumjetničke tekstove, analizira ih i samostalno stvori slične tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna namjenu i temu teksta;
- izdvoji ključne pojmove i razvrsta ih u pripremljenu pojmovnu mapu;
- protumači popunjenu pojmovnu mapu;
- objasni stručne riječi pomoću rječnika;
- protumači netekstualne djelove teksta (sheme, grafikone);
- kritički procijeni informacije i ideje iz teksta;
- razlikuje funkcionalne stilove pisanja (administrativni, publicistički, naučni, književni);
- utvrdi vrijednosti i svrhe koje su svojstvene medijskom tekstu;
- osmisli plan izlaganja i samostalno govorno nastupi uz pisanu pripremu;
- primijeni pravilo kontinuiteta teksta i jezičku pravilnost; izlaže pravilnom intonacijom, tempom i dikcijom;
- vrednuje nastup drugih učenika;
- pokaže lični integritet kroz sposobnost iznošenja stavova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Sadržaji se planiraju na osnovu analize potreba učenika i nastavnikove procjene prethodno stečenih znanja i vještina. Vještina slušanja, analize i stvaranja neumjetničkih tekstova može se razvijati na primjerima:

- naučnih tekstova povezanih sa sadržajima drugih nastavnih predmeta (na primjer hemija, fizika, biologija, matematika, geografija, istorija; opis procesa, postupka i sl);
- novosti o aktuelnim, zanimljivim događajima (vijest, izvještaj);
- radijskih i TV reklama.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon slušanja naučnih tekstova:

- sistematizuju i klasifikuju ključne pojmove i s njima povezane važne podatke;
- ključne pojmove i s njima povezane važne podatke unose u pripremljenu pojmovnu mapu;
- ponove tekst (tj. usmeno/pisano prezentuju popunjenu pojmovnu mapu);
- iskazuju svoje mišljenje i pokušavaju ga utemeljiti;
- sami dopune tekst novim sadržajima;
- rješavaju složene zahtjeve.

Nakon slušanja/gledanja medijskog teksta:

- kažu šta se reklamira i šta je o tome rečeno; jesu li svi podaci istiniti ili ne;
- predoče šta naručilac reklame želi postići kod primaoca reklame i predviđaju kako će se on odazvati;
- razgovaraju o jeziku i kreativnim tehnikama medijskog teksta;
- komentarišu koje vrijednosti, životni stilovi i gledišta se prikazuju u medijskom tekstu ili se iz njega izostavljaju;
- razmjenjuju mišljenja o mogućim svrhama medijskog teksta;
- pronalaze i tumače slučaj u kojem postoji sukob između prava na informaciju i prava na privatnost;
- obrazlažu svoje mišljenje;
- sami govorno nastupaju (s unaprijed pripremljenom temom).

Prije govornog nastupa:

- sami razmišljaju što bi sve mogli kazati o temi i izrađuju plan izlaganja;
- iz različitih izvora traže podatke koji im nedostaju i upisuju ih u plan izlaganja, pretvarajući ga u pismenu osnovu govornog nastupa.

Tokom govornog nastupa:

- samostalno govore uz pomoć pismene osnove, jasno i prirodno.

Poslije govornog nastupa:

- komentarišu nastupe drugih učenika;
- odgovaraju na postavljena pitanja, navode detalje iz teksta, analiziraju;
- komentarišu stavove drugih učenika;
- razmjenjuju mišljenja o aktuelnosti i upotrebljivosti sadržaja (podataka) iz odabranih tekstova;
- učestvuju u igri uloga ili dramatizaciji;
- prepričavaju (pričaju) događaj (hronološki, retrospektivno).

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da samostalno stvori zvanične i nezvanične tekstove (molba, žalba).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- imenuje pošiljaoca i primaoca, te emotivne i društvene odnose među njima;
- odredi namjeru pošiljaoca;
- razlikuje zvaničan i nezvaničan tekst;
- pronađe ključne podatke;
- analizira ustaljenu formu pisanja;
- stvori zvaničan i nezvaničan tekst poštujući osnovna znanja o oblikovanju zvaničnih i nezvaničnih tekstova;
- vrednuje tekstove drugih učenika;
- ispolji sigurnost u pisanoj komunikaciji.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- molba, žalba.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon prvog čitanja:

- kazuju ko piše tekst i kome je namijenjen;
- u tekstu traže elemente na osnovu kojih su to prepoznali;
- kazuju kakav je društveni i emotivni odnos između onoga kome je tekst namijenjen i onoga ko je pisao;
- u tekstu traže elemente na osnovu kojih su to zaključili;
- saopštavaju što pošiljalac očekuje od primaoca i podacima iz teksta potvrđuju svoje mišljenje.

Nakon ponovnog čitanja:

- prepoznaju suštinske podatke i objašnjavaju ih;
- kazuju svoje mišljenje o tome kako će se primalac molbe/žalbe odazvati, obrazlažu ga;
- kazuju da li je tekst zvaničan ili nezvaničan i u njemu traže jezičke osobine na osnovu kojih su to zaključili;
- određuju elemente formalnog oblikovanja zvaničnih i nezvaničnih tekstova.

Sami stvaraju slične tekstove:

- vode računa o grafičkoj formi teksta i jezičkoj pravilnosti;
- komentarišu tekstove drugih učenika.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da čita s razumijevanjem neumjetničke tekstove (naučne i publicističke), analizira ih i samostalno piše slične tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna namjenu i temu teksta;
- identifikuje strukturna obilježja teksta;
- objasni stručne riječi pomoću rječnika;
- izdvoji važne podatke iz teksta;
- pronađe traženi podatak (i iz netekstualnoga dijela);
- odredi je li tekst pisan standardnim jezikom, da li je umjetnički ili neumjetnički;
- poveže vještine čitanja radi informacije i čitanja iz uživanja;
- kritički protumači informacije iz teksta;
- određeni tekst izloži različitim funkcionalnim stilovima;
- izvrši jezičko-stilsku analizu;
- kreira biografiju/CV/referat/rezime/zapisnik/podsjetnik na zadatu temu, tekstove publicističkog stila (vijest, izvještaj), esej na zadatu temu (neliterarnu);
- osmisli portfolio kreativnih tekstova;
- procijeni svoj tekst i tekstove drugih učenika, kao i značaj jezičke kulture.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- biografija, CV;
- izvještaj, vijest;
- referat;
- esej;
- rezime;
- zapisnik;
- podsjetnik.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon prvog čitanja:

- podvlače značajne podatke.

Nakon ponovnog čitanja:

- iskazuju svoje mišljenje o tekstu i pokušavaju ga utemeljiti;
- pričaju o svojim iskustvima i razmišljanjima vezanim za tekst;
- u tekstu traže zahtijevani podatak (i u netekstualnome dijelu);
- tumače netekstualne djelove (na primjer pregledne sheme, tabele, grafikone i sl);
- objašnjavaju razliku između književnoumjetničkog i administrativnog stila; određuju da li je tekst umjetnički ili neumjetnički;
- određuju da li je tekst objektivni ili subjektivni i saopštavaju svoje mišljenje;
- subjektivni tekst pretvaraju u objektivni;
- određuju stil autora (ozbiljan, ironičan, sentimentalni); čitaju naučne tekstove;
- komentarišu njihovu jasnost, razumljivost i jezičku pravilnost, ispravljaju ih, ako je potrebno.

Sami pišu tekstove, i to:

- pripovijedaju o životu osobe koju su sami odabrali;
- pišu kraći esej o djelu po izboru; opisuju radni postupak; komentarišu tekst, knjigu, film i sl, koji su sami odabrali;
- pronalaze ili pišu tekst po uzoru na naučni, a onda stilizacijom naprave od njega umjetnički.

Prije pisanja:

- razmišljaju šta bi sve mogli napisati i izrađuju plan pisanja;
- u različitim izvorima traže podatke i upisuju ih u plan izlaganja;
- smišljaju i kreiraju određenu vrstu teksta (na primjer priču o životu poznate osobe, opis radnog postupka, objašnjenje nastanka pojava/stanja, komentar priredbe/knjige, definisanje pojma, vijest, izvještaj, CV, referat, rezime, zapisnik, podsjetnik na zadatu temu).

U toku pisanja:

- podatke iz plana izlaganja pretvaraju u pisani tekst;
- vode računa o kompoziciji teksta;
- na kraju teksta navode izvore;
- za kraći tekst (zanimljiv muzički, sportski događaj) smišljaju što više naslova (na kraju biraju najduhovitiji).

Nakon pisanja:

- pročitaju sastav, prepisuju tekst vodeći računa o njegovoj spoljašnjoj oblikovanosti, čitljivosti i jezičkoj pravilnosti;
- osmisle portfolio kreativnih tekstova;
- procjenjuju svoj tekst i tekstove svojih drugova.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da protumači evoluciju jezika i razvoj pisma.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni razvoj jezika i pojam jezičke konvencije;
- navede faze u razvoju jezika kroz istoriju, kao i odnos jezika i pisma;
- nabroji vrste pisama i objasni karakteristike istih;
- opiše karakteristike glagoljice, ćirilice i latinice;
- uporedi jezičke srodnosti i porodice jezika;
- odredi pripadnost crnogorskog i njemu srodnih jezika jezičkoj porodici;
- protumači sadašnju situaciju na širem jezičkom području;
- istraži uzroke pojave višejezičnosti u jednoj državi;
- razlikuje i koristi izraze: bilingvizam, multilingvizam, diglosija i ilustruje ih primjerima;
- pokaže jezičku toleranciju prema govornicima drugih jezika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi:

- evolucija jezika (jezičke srodnosti, porodice jezika, razvoj pisma, jezičke pojave, jezička konvencija, bilingvizam, multilingvizam, diglosija).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- nabrajaju jezike, razvrstavaju ih po srodnosti, prave sheme, objašnjavaju pojam *konvencija*;
- pronalaze iz enciklopedija ili drugih izvora ilustracije pisama;
- izgovaraju riječi koje znaju (ako znaju) iz srodnih jezika;
- prave sheme slovenskih jezika i komentarišu ih;
- navode primjere i objašnjavaju pojave: bilingvizam, multilingvizam, diglosija.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da odredi istorijski razvoj jezika od 19. vijeka.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- navede promjene obuhvaćene Vukovom reformom jezika i pravopisa;
- poveže istorijski razvoj jezika do 19. vijeka s Vukovim radom, radom njegovih prethodnika i sljedbenika;
- uporedi Vukov rad sa savremenom jezičkom situacijom;
- protumači značaj Bečkog i Novosadskog književnog dogovora;
- obrazloži proces kodifikacije i standardizacije crnogorskog jezika;
- razlikuje književni i standardni jezik;
- analizira uticaj društvenih prilika na jezičku situaciju;
- argumentuje sopstveni stav o sadašnjoj situaciji na širem jezičkom području;
- procijeni značaj poznavanja crnogorskog jezika radi integracije u svoju i srodne kulture.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- istorijski razvoj jezika od 19. vijeka (standardizacija, kodifikacija).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- ponavljaju i povezuju znanja na tekstovima pisanim starim književnim jezikom;
- prepoznaju riječi bliske današnjim oblicima, upoređuju ih, pronalaze sličnosti i razlike;
- karakteristične djelove teksta preformulišu u skladu sa savremenom normom;
- na primjerima tumače razlike između književnog i standardnog jezika;
- argumentovano razgovaraju o sadašnjoj situaciji na širem jezičkom području.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.**Obrazovno-vaspitni ishod 7**

Na kraju učenja učenik će moći da protumači karakteristike morfologije kao jezičke discipline i predmet njenog proučavanja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše morfologiju kao jezičku disciplinu;
- objasni odnos morfeme i riječi;
- razlikuje tipove morfema i upotrebljava pojmove morfem, morf i alomorf;
- klasifikuje vrste riječi (promjenljive i nepromjenljive, samostalne i nesamostalne);
- odredi gramatičke kategorije i sintaksičke funkcije svih vrsta riječi;
- protumači pojam supletivizam;
- primijeni dubletne oblike u promjeni imenica i enklitičke oblike u promjeni zamjenica;
- upotrijebi kraće i duže oblike u zamjeničko-pridjevskoj promjeni prisvojnih, pokaznih i upitnih zamjenica;
- pravilno upotrijebi riječi u govornoj i pisanoj komunikaciji;
- analizira u okviru rečenice značenja, oblike, promjene i funkcije vrsta riječi;
- riješi jezičku nedoumicu u vezi sa određenim oblicima vrsta riječi;
- formira stav o korisnosti znanja iz crnogorskog jezika u razumijevanju i učenju stranih jezika;
- vrednuje metodičke modele nastave jezika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- morfologija (morfem, morf, alomorf, tipovi morfema, prefiks, sufiks, spojni morfem, nastavak za oblik, vrste riječi, dubleti, enklitički oblici, supletivizam).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- saopštavaju definiciju morfologije;
- na datim primjerima uočavaju odnos morfeme i riječi;
- objašnjavaju pojmove morfem, morf i alomorf;
- u riječi označavaju prefikse, sufikse, spojne morfeme i nastavke za oblik;
- pronalaze i zapisuju riječi iz odabranih tekstova raznih funkcija i stilova;
- u odabranim tekstovima prepoznaju i klasifikuju gramatičke kategorije;
- klasifikuju vrste riječi;
- uočavaju nepravilno napisane oblike, povezuju sa pravopisnim pravilom i ispravljaju;
- uočavaju dubletne oblike u deklinacijama;
- uočavaju enklitičke oblike u promjeni zamjenica;
- pravilno pišu komparativ i superlativ;
- uočavaju glagolsko vrijeme i način;
- klasifikuju nepromjenljive riječi;
- pišu po diktatu sve vrste riječi;
- analiziraju značenja, oblike, promjene i funkcije vrsta riječi u okviru rečenice, objašnjavaju ih, sintetišu znanje;
- komentarišu različite metodičke modele nastave jezika i njihovu efikasnost.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 8+8.**Obrazovno-vaspitni ishod 8*****Na kraju učenja učenik će moći da primijeni pravopisna pravila.*****Ishodi učenja***Tokom učenja učenik će moći da:*

- objasni pravopisno pravilo o upotrebi velikog slova i pravilno ga primijeni;
- pravilno piše riječi (sastavljeno i rastavljeno);
- pravilno rastavlja riječi na kraju reda;
- razlikuje interpunkcijske i pravopisne znake i pravilno ih upotrijebi;
- demonstrira samostalno korišćenje pravopisnih priručnika;
- osmisli pravopisni podsjetnik;
- ispolji samopouzdanje u pisanoj komunikaciji na osnovu poznavanja jezičke norme.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- pravopis (veliko slovo: nazivi književnih djela, udžbenika, novina, časopisa, filmova, knjiga, emisija, zakona, deklaracija, sporazuma, konferencija, kongresa, katedri na fakultetima, odsjeka, nastavnih predmeta, istorijskih događaja; zamjenice Vi i Vaš, Ti i Tvoj; titulisanje svjetovnih i duhovnih velikodostojnika);
- rastavljeno i sastavljeno pisanje riječi, podjela riječi na kraju reda, interpunkcijski znaci, pravopisni znaci.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pišu po diktatu i ispravljaju pravopisne greške u tekstu;
- rade kratke pravopisne vježbe;
- sastavljaju u grupi/paru zadatke različitog tipa i nivoa složenosti, razmjenjuju ih i rješavaju; izrađuju edukativni pano (pravopisni podsjetnik);
- demonstriraju služenje priručnikom.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+5.

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Obrazovno-vaspitni ishod 9

Na kraju učenja učenik će moći da protumači periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; odredi društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela; analizira književnoumjetničke tekstove baroka, klasicizma, prosvjetiteljstva, romantizma, realizma; uočava fenomen „dedova i unuka“.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- odredi književni rod i književnu vrstu na primjeru određenog teksta;
- objasni promjene u okviru književnih rodova kroz razdoblja i stilove od baroka zaključno sa realizmom;
- analizira književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja/pravca, ističući posebnosti vrste kojoj pripada;
- poveže formu djela s njegovom sadržinom na primjeru određenog teksta;
- formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- primijeni osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta;
- protumači jezička i stilsko-izražajna sredstva kojima se djelo ostvaruje;
- poveže kompozicionu organizaciju pjesme sa njenim smislom (efekti ponavljanja, raspored pjesničkih slika);
- objasni odlike strukturnih elemenata epskog prostora, vremena i zbivanja;
- utvrdi fabulu djela i prepozna epizode i digresije;
- obrazloži etičke i sazajne vrijednosti djela;
- procijeni značaj informatičke kulture za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 11, 12, 13, 14, 15 i 16.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- koriste se znanjima iz istorije književnosti i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
- analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i svoje mišljenje obrazlažu;
- saopštavaju zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima;
- formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- obrazlažu specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na razdoblje kojem pripadaju;
- analiziraju pjesnički jezik;
- saopštavaju univerzalne poruke;
- govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- razgovaraju o aktuelnosti djela u našem vremenu;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- pišu dnevnik čitanja;
- pripremaju Ppt prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 11, 12, 13, 14, 15 i 16.

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Na kraju učenja učenik će moći da usmeno izlaže i stvori pisane tekstove u odnosu na pročitane književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom (usmeno i pisano);
- kreativno primijeni iskustvo čitanja književnog teksta;
- napravi književnu paralelu, zasnovanu na kontrastnim odlikama književnih razdoblja ili na motivsko-tematskoj i idejnoj sličnosti djela;
- pokaže sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije izražajno napamet kazujući kraći književni tekst;
- kreira dnevnik čitanja;
- osmisli govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- samostalno stvori tekst o pročitanoj književnoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini književnu analizu);
- kreira književnoumjetnički tekst slijedeći tematsko-motivska i stilsko-izražajna obilježja svojstvena nekom književnoumjetničkom pravcu od baroka zaključno sa realizmom;
- procijeni književni tekst služeći se relevantnim književnoistorijskim pojmovima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 11, 12, 13, 14, 15 i 16.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- izražavaju emocionalni, saznavni i estetski utisak o književnom djelu;
- obrazlažu svoje razumijevanje teksta;
- saopštavaju svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- prave književnu paralelu, zasnovanu na kontrastnim odlikama književnih epoha ili na motivsko-tematskoj i idejnoj sličnosti djela;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike;
- pišu dnevnik čitanja;
- govorno nastupaju povodom odabranih moralnih problema i dilema iz djela;
- oblikuju tekst o pročitanoj književnoj djelu (opišu lik, izlože radnju, komentarišu djelo i načine književnu analizu);
- pišu tekst o pročitanoj djelu u kome izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom (komentar, prikaz);
- kreiraju književnoumjetnički tekst slijedeći tematsko-motivska i stilsko-izražajna obilježja svojstvena nekom književnoumjetničkom pravcu od baroka zaključno sa realizmom;
- preporučuju radove drugih učenika za školski list;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju se planira u okviru ishoda 11, 12, 13, 14, 15 i 16.

Obrazovno-vaspitni ishod 11

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i karakteristike baroka kao književnoistorijskog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni društveno-istorijske okolnosti koje su uticale na pojavu baroka u kulturi i umjetnosti;
- prepozna i uporedi barokne odlike u književnom djelu i u drugim umjetnostima (muzika, slikarstvo, arhitektura i dr);
- obrazloži književni stil na osnovu likovnog/arhitektonskog djela;
- protumači u književnoumjetničkom tekstu glavne stilske, motivske i tematske odlike barokne umjetnosti;
- uporedi doba baroka sa razdobljem renesanse;
- protumači barokne odlike u savremenom književnom izrazu;
- razdvoji barokni izraz od kiča;
- prosudi o književnosti baroka i baroknom stilu u okviru razdoblja i van njega;
- kreira književnoumjetnički tekst ili adaptira djelo drugačije stilske orijentacije, slijedeći stilsko-izražajna obilježja baroka.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- barok (barok u kulturi i umjetnostima, obilježja baroka u književnosti, prateće pojave baroka, barok i barokno, žanrovi).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- posmatraju slajdove nekoliko karakterističnih građevina baroka i upoređuju sa savremenim građevinama iz svoje sredine (fasade, prozori, unutrašnjost vjerskih objekata);
- donose monografije slikara baroka i posmatraju njihova djela;
- slušaju baroknu operu i kratke kompozicije baroknih kompozitora;
- u književnom tekstu pronalaze odlike barokne poetike;
- obrazlažu svoje razumijevanje teksta;
- obrazlažu književni stil na osnovu likovnog/arhitektonskog djela;
- govore o dobu baroka i renesanse praveći poređenje tih dviju epoha;
- pronalaze barokne odlike u savremenom književnom izrazu;
- u odabranom tekstu (Šekspir, Servantes) pronalaze barokne elemente (hiperbolisanje osjećanja, ekspresivnost izraza, nagomilavanje riječi, subjektivnost junaka, izjednačavanje svijeta mašte sa stvarnošću u junakovom doživljaju, detaljisanje u opisu);
- u djelu pronalaze odlike barokne poetike, ideju o prolaznosti svega i prototip istorijske okolnosti;
- gledaju pozorišnu predstavu rađenu po nekom od datih djela;
- u baroknom djelu pronalaze elemente kiča;
- kreiraju književnoumjetnički tekst ili adaptiraju djelo drugačije stilske orijentacije, slijedeći stilsko-izražajna obilježja baroka;
- pripremaju Ppt prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 12

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i karakteristike klasicizma kao književnog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni razliku između razdoblja *klasicizam* i pojmova *klasika* i *klasično*;
- obrazloži odlike poetike klasicizma na odabranom tekstu;
- odredi svojstva antičke književnosti koja su predstavljala stvaralački uzor klasicistima;
- izdvoji pojavu „vječnih likova“ u književnosti;
- uporedi književno djelo klasicizma s djelom iz antike;
- razlikuje tipove komike u dramskom djelu, odnosno osobenosti komediografskih žanrova: komedije karaktera, komedije naravi, komedije zapleta, farse;
- kritički prosudi o najčešćim manama pojedinca i društva na osnovu izučavanih književnih tekstova;
- ocijeni karakterne mane pojedinca kao pojavu koja destabilizuje porodicu i društvo.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- klasicizam (odlike poetike klasicizma, pojava *vječnih likova* u književnosti, ostvarivanje komičnog kroz postupke likova, govor i situacije u kojima se nalaze, žanrovi).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u tekstu označavaju odlike klasicističkog stila (birani jezik, jasnoća, harmonija, istinitost, osjećanje mjere, kult pravila, strogoća u izrazu, antika kao uzor);
- komentarišu umjetnička djela nastala u klasicizmu (muzika, slikarstvo);
- porede djelo klasicizma sa djelom iz antike;
- govore o svom doživljaju pročitano;
- na tekstu objašnjavaju komediografski postupak; tumače riječi i postupke kojima se osvjetljava glavni lik;
- razlikuju i opisuju posebnosti komedije karaktera, komedije naravi, komedije situacije, farse;
- navode primjere ostvarivanja komičnog kroz situacije u kojima se nalaze likovi;
- prepoznaju društvene mane na koje ukazuje književno djelo;
- diskutuju o manama i porocima svoga vremena i ukazuju na njihova štetna dejstva na pojedinca i društvo;
- pripremaju Ppt prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.**Obrazovno-vaspitni ishod 13**

Na kraju učenja učenik će moći da protumači karakteristike prosvjetiteljstva kao društvenog razdoblja koje je donijelo promjene u nauci, umjetnosti i obrazovanju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše novi odnos prema čovjeku i društvenim odnosima pod uticajem ovog kulturnog pokreta;
- objasni prosvjetiteljstvo kao razdoblje u kojem se prepliću umjetnost i nauka, u kojem književno djelo ima prvenstveno vaspitno-moralistički karakter;
- obrazloži zašto prosvjetiteljstvo nije stilski pravac u umjetnostima, već epoha u kulturnom razvoju Evrope;

- navede različite faze u razvoju prosvjetiteljstva;
- utvrdi književne pojave u okviru sentimentalizma i predromantizma kao negaciju racionalističkog poimanja svijeta u prethodnim fazama prosvjetiteljstva;
- protumači svoj odnos prema prosvjetiteljskim idejama u tekstu;
- procijeni osnovni smisao zakona, uredbi, pravila, važnost formiranja zakonskog poretka za funkcionisanje društva i razvoj kulture međuljudskog uvažavanja;
- samostalno sastavi poslanicu, kreativno primjenjujući iskustvo čitanja književnog teksta;
- ispolji ljubav prema knjizi i svestranom obrazovanju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- prosvjetiteljstvo (novo doba, prosvjetiteljstvo i književnost, ideje prosvjetiteljstva, stilski pravci: rokoko, sentimentalizam i predromantizam, žanrovi).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- prikupljaju informacije iz enciklopedije, rječnika i pojmovnika;
- u tekstu uočavaju prosvjetiteljske ideje, odvajaju literarno od utilitarnoga;
- čitaju tekstove iz Enciklopedije;
- izlažu načela književnog razdoblja;
- uočavaju povezanost književnih vrsta njegovanih u ovom periodu sa idejama prosvijećenosti;
- zapažaju i tumače prosvjetiteljske ideje u djelima crnogorskih i drugih autora;
- komentarišu ideje prosvjetiteljskog doba i povezuju ih sa svojim vremenom;
- razgovaraju o vrijednostima građanskog koncepta društva, slobodi pojedinca, odnosu prema smrtnoj kazni;
- ukazuju na svestremenost prosvjetiteljskih ideja;
- objašnjavaju osnovni smisao zakona, pravila i uredbi;
- upoređuju biblijske poslanice s poslanicama Petra Prvog;
- navode i karakterišu predromantičarske pojave: sentimentalizam i predromantizam;
- vode bilješke;
- pišu poslanicu;
- koriste se znanjima iz istorije književnosti i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+4.

Obrazovno-vaspitni ishod 14

Na kraju učenja učenik će moći da protumači nastanak i karakteristike romantizma kao književnog razdoblja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše romantizam kao kulturološki i stvaralački fenomen;
- objasni odnos romantičarskih stvaralaca prema stvarnosti i društvu, te uticaj romantizma na formiranje nacionalne svijesti;
- uoči da romantizam počiva na mašti i osjećanjima i njegovanju kulta narodnog stvaralaštva;
- utvrdi promjenu senzibiliteta romantičarskog stvaraoca i junaka (bajronizam, weltschmerz, spleen);
- protumači transformaciju prototipskih elemenata i ličnosti u sadržaj djela i razlikuje istorijsku i umjetničku istinu;
- analizira vodeće motive, stilska izražajna sredstva, elemente versifikacije, zahtjevnu sonetnu formu, fenomen opalizacije kroz dinamičku strukturu slojeva zvučanja, značenja, prikazanih predmetnosti i ideja u lirskoj pjesmi;

- razlikuje lirske, epske i dramske elemente u hibridnim vrstama i odredi formu poeme kao žanrovsku transformaciju romantičarskog spjeva;
- analizira motive, temu, kompoziciju, likove, poetske prostore i druga vodeća strukturalna obilježja djela i na istraživački i problemski način doprinosi do ideja i smisla djela;
- protumači elemente komike i humora kao stvaralačke pojavnosti u narativnom tekstu;
- uporedi romantizam s prethodnim književnim razdobljima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu (sloboda izbora, tolerancija);
- ispolji vjersku i nacionalnu toleranciju na osnovu izučavanih književnih tekstova.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- romantizam (pojam, osobnosti, značaj, poetika, žanrovi, nacionalromantizam, svjetski bol/weltschmerz, spleen, romantičarska ironija, bajronizam, suvišan čovjek, motiv mrtve drage, istorijske činjenice i njihova transformacija, sonetni vijenac, manifest).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izlažu načela književnog razdoblja;
- porede romantizam s prethodnim književnim razdobljima i povezuju ga s kasnijim pojavama (hipi, rok, pank i dr);
- uočavaju poetiku romantizma, slušajući i čitajući književne tekstove;
- govore o svom doživljaju pročitano;
- raspravljaju o sukobu ideala i stvarnosti;
- saopštavaju stavove koje su formirali povodom pojmova slobode, tolerancije, ljubavi i životne sreće nakon čitanja;
- pronalaze tipične romantičarske motive i stilska izražajna sredstva;
- uočavaju epske, lirske i dramske elemente u hibridnim djelima;
- određuju značenjski, zvukovni, idejni i sloj prikazanih predmetnosti;
- određuju žanrovsku pripadnost djela;
- porede djela slične sadržine;
- prepoznaju odlike bajronizma u tekstu;
- povezuju likove s književnim razdobljem;
- na primjerima obrazlažu odlike romantičarskog stila;
- izdvajaju i saopštavaju odlike poeme, balade i romana u stihu;
- izražajno napamet kazuju lirski tekst;
- analiziraju svojstva pjesničkog jezika;
- nakon slušanja muzičkih kompozicija iz razdoblja romantizma, saopštavaju svoj doživljaj i traže odgovarajuću muzičku podlogu za pjesmu;
- objašnjavaju odlike univerzalnih likova nastalih u razdoblju romantizma (Faust, Mefistofeles, motiv Cigana, Harold, Prometej);
- govore o Njegoševom djelu, o njegovim žanrovskim odlikama, odnosu fikcije i istorije, kolektivnom i pojedinačnom junaku, sukobu motivacijskih načela koji otkriva njegov univerzalno humanistički karakter;
- upoređuju patrijarhalno crnogorsko društvo s modernim zapadnim svijetom;
- tumače stihove i istražuju njihov gnomski karakter, smisao i poruku;
- vode bilješke u dnevniku čitanja;
- saopštavaju univerzalne poruke;
- kritički prezentuju problem slobode i konvencija, buntovništva;
- pišu seminarski rad/esej o književnom djelu iz književnog razdoblja;
- gledaju film (*Onjegin*) i komentarišu na koji način su filmska izražajna sredstva doprinijela

- dočaravanju posebnosti književnoumjetničkog teksta;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 11+14.

Obrazovno-vaspitni ishod 15

Na kraju učenja učenik će moći da protumači karakteristike realizma kao književnog razdoblja i kao književnog metoda.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna realistički pristup obradi teme i razlikuje ga od realizma kao razdoblja;
- uoči različite faze realizma, te razlikuje kritički i visoki realizam;
- objasni odlike romana, izloži razvoj ovog književnog žanra i klasifikuje njegove vrste;
- protumači kompoziciju i strukturu romana, način ostvarivanja sadržaja, glavne idejne tokove sagleda kroz analizu sudbina likova, njihovih riječi i postupaka (objašnjava načelo paralelnih romana i jedinstvo cjeline u djelu);
- analizira motive i tematiku djela, pripovijedanje iz različitih perspektiva, umjetničku ulogu opisa, naracije i dijaloga;
- poveže važnost leksike sa karakterizacijom i ostvarivanjem realističke uvjerljivosti, razlikuje direktnu od indirektnu karakterizacije;
- utvrdi komediografski postupak i dramaturška rješenja (zamjena identiteta);
- otkrije elemente humora i komike, satire i alegorije u djelu kroz piščev odnos prema društvenim problemima;
- istraži promjenu lirskog postupka u odnosu na pjesništvo romantizma (nov status pjesničke slike, drugačija lirska raspoloženja, prisustvo pojačane simbolizacije prikazanih predmetnosti svijeta djela i intenzivna misaonost);
- kreira seminarski rad manjeg obima o pročitanoj književnoj djelu i satiru na savremenu temu;
- žanrovski preoblikuje književni tekst (dramatizuje prozni tekst, preoblikuje dramski tekst služeći se pripovijednim tehnikama);
- razvija kritički odnos prema društvenodevijantnim pojavama, poredeći situacije iz književnih djela sa svojim vremenom.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- realizam (pojam, osobnosti, značaj, poetika, kritički realizam, psihološki realizam, realistički roman, socijalna i psihološka motivacija, tipični karakteri, razvoj lika, direktna i indirektna karakterizacija, sveznajući pripovjedač, alegorija, satira, realistička drama, dezintegracija realizma, deskriptivna poezija, parnasizam, larpurlatizam).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- gledaju realistički prikaz predjela, predmetnosti i pejzaža na umjetničkoj slici;
- čitaju odabrane odlomke i uočavaju odlike realističkog stila: tip naratora, način na koji su prikazani prostor i vrijeme, karakterizaciju likova, opise;
- objašnjavaju načelo paralelnih romana i jedinstvo cjeline u djelu;
- diskutuju o uvjerljivosti (motivisanosti) likova;
- pronalaze strukturne elemente drame, transformaciju klasične komedije u odnosu na tipične komediografske likove i dramske situacije;
- navode karakteristike jezika realističkog stila (razliku jezika pripovjedača i jezika likova – dijalekt, idiolekt i sociolekt);

- objašnjavaju psihološka stanja junaka;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- kroz dijalog traže razrješenje određenog problema iz djela;
- pišu dnevnik čitanja;
- gledaju pozorišnu predstavu;
- gledaju film (*Ana Karenjina*) i komentarišu na koji način su filmska izražajna sredstva doprinijela dočaravanju posebnosti književnoumjetničkog teksta;
- govore o društvenoj patologiji;
- pišu satiru na savremenu temu;
- razgovaraju o aktuelnosti djela u našem vremenu;
- pišu seminarski rad manjeg obima o književnom djelu razdoblja;
- koriste Rječnik književnih termina;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 12+17.

Obrazovno-vaspitni ishod 16

Na kraju učenja učenik će moći da odredi ulogu zabavne književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni ulogu zabavne književnosti i njen prijem kod široke čitalačke publike (odmor i zabava);
- odredi razliku između zabavne i trivijalne književnosti;
- uporedi zabavnu književnost s klasičnom književnošću;
- obrazloži svoj odabir teksta za čitanje i šta utiče na njegov književni ukus;
- primijeni znanja o različitim elementima književnog djela na odabranim primjerima iz zabavne književnosti;
- protumači značaj čitalačke kulture za razvoj pojedinca i društva.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- djelo zabavne književnosti po izboru učenika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju djelo zabavne književnosti;
- govore o svom doživljaju pročitano;
- komentarišu stavove, interesovanja i navike u vezi sa čitanjem;
- ukazuju na elemente kiča i šunda u tekstu;
- prave listu djela zabavne književnosti koja su čitali.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+1.

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none"> ● Ž. P. Molijer: <i>Tartif</i> ● Petar I Petrović: <i>Poslanice</i> ● Jovan Sterija Popović: <i>Kir-Janja</i> ● Petar II Petrović Njegoš: <i>Gorski vijenac</i> ● Laza Kostić: <i>Santa Maria della Salute</i> ● Johan V. Gete: <i>Kralj vilovnjak</i> ● Aleksandar S. Puškin: <i>Evgenije Onjegin</i> ● Marko Miljanov: <i>Primjeri čojstva i junaštva</i> ● Stefan M. Ljubiša: <i>Kanjoš Macedonović</i> ● Onore de Balzak: <i>Čiča Gorio</i> ● Nikolaj V. Gogolj: <i>Revizor</i> ● L. N. Tolstoj: <i>Ana Karenjina</i> ● Vojislav Ilić: <i>Sivo sumorno nebo</i> ● Branislav Nušić: <i>Narodni poslanik</i> ● Ivo Andrić: <i>Put Alije Đerzeleza</i> 	<p>BAROK</p> <ul style="list-style-type: none"> ● V. Šekspir: <i>Romeo i Julija</i> (odlomak) ● M. Servantes: <i>Don Kihot</i> (odlomak) ● Ivan Gundulić: <i>Osman</i> (odlomak) ● Krsto Ivanović: <i>Pozorišne uspomene iz Venecije</i> <p>KLASICIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ž. P. Molijer: <i>Tartif</i> <p>PROSVJETITELJSTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Petar I Petrović: <i>Poslanice, Zakonik</i> ● Dositej Obradović: <i>Život i priklučenija</i> ● Jovan Sterija Popović: <i>Kir-Janja</i> ● Stjepan Zanović: <i>Turska pisma</i> <p>ROMANTIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Viktor Igo: <i>Predgovor Kromvelu</i> ● Dž. G. Bajron: <i>Hodočašće Čajlda Harolda</i> ● A. S. Puškin: <i>Cigani, Evgenije Onjegin</i> ● J. V. Gete: <i>Kralj Vilovnjak</i> ● Edgar Alan Po: <i>Gavran</i> ● Petar II Petrović Njegoš: <i>Gorski vijenac</i> ● Branko Radičević: <i>Kad mlidijah umreti</i> ● Đura Jakšić: <i>Ponoć</i> ● Laza Kostić: <i>Među javom i med snom, Santa Maria della Salute</i> ● France Prešern: <i>Sonetni vijenac</i> ● Ivan Mažuranić: <i>Smrt Smail-age Čengića</i> ● Stefan M. Ljubiša: <i>Pripovijesti crnogorske i primorske</i> (izbor – <i>Kanjoš Macedonović, Krađa i prekrađa zvona</i>) <p>REALIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Onore de Balzak: <i>Predgovor Ljudskoj komediji, Čiča Gorio</i> ● N. V. Gogolj: <i>Revizor</i> ● L. N. Tolstoj: <i>Ana Karenjina</i> ● Viktor Šklovski: <i>Energija zablude</i> (odlomci) ● Gi de Mopasan: <i>Dva prijatelja</i> ● Svetozar Marković: <i>Pevanje i mišljenje</i> (odlomci) ● Laza Lazarević: <i>Sve će to narod pozlatiti</i>

- Simo Matavulj: *Bilješke jednog pisca*
- Radoje Domanović: *Vođa*
- Branislav Nušić: *Narodni poslanik*
- Vojislav Ilić: *Sivo sumorno nebo, Tibulo*
- Marko Miljanov: *Primjeri čojstva i junaštva* (izbor)

**REALIZAM BEZ GRANICA
(POZNI MODERNIZAM)**

- Tomas Man: *Tonio Kreger*
- Ivo Andrić: *Pripovijetke (Put Alije Đerzeleza; Pismo iz 1920. godine; Jelena, žena koje nema)*
- Husein Bašić: *Tuđe gnijezdo*
- Ćamil Sijarić: *Bunar*
- Čedo Vulević: *Makarije ot Černije Gori*
- Dž. Barns: *Floberov papagaj (Oči Eme Bovari)*
- Čedo Vuković: *Sudilište*

ZABAVNA KNJIŽEVNOST

- Kristijana F.: *Mi deca sa stanice Zoo*
- Justein Gorder: *Devojka sa pomorandžama*
- Paulo Koeljo: *Alhemičar*

III razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da aktivno sluša govorene/naglas čitane/ekranizovane neumjetničke tekstove i sam stvori slične tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna namjenu i temu teksta;
- izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta;
- protumači netekstualne djelove teksta (sheme, grafikone);
- objasni stručne riječi pomoću rječnika;
- procijeni istinitost navedenih podataka;
- sistematizuje dobijene podatke;
- razlikuje funkcionalne stilove;
- osmisli plan izlaganja i sam govorno nastupi;
- primijeni pravilo kontinuiteta teksta i jezičku pravilnost;
- argumentovano obrazloži svoje stavove;
- uvaži drugačiji stav sagovornika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Sadržaji se planiraju na osnovu analize potreba učenika i nastavnikove procjene prethodno stečenih znanja i vještina. Vještina slušanja, analize i stvaranja neumjetničkih tekstova može se razvijati na primjerima naučnih tekstova povezanih sa sadržajima drugih nastavnih predmeta.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon slušanja:

- iskazuju svoje mišljenje o tekstu i obrazlažu ga;
- pričaju o svojim iskustvima, razmišljanjima i sl;
- pronalaze objašnjenja za stručne riječi u rječniku;
- izdvajaju ključne pojmove;
- izrađuju pojmovne mape i klasifikuju dobijene podatke;
- sami dopune tekst;
- rješavaju složene zahtjeve.

Prije govornog nastupa:

- razmišljaju što bi sve mogli kazati o temi;
- traže podatke koji im nedostaju iz različitih izvora i upisuju ih u plan izlaganja.

Tokom govornog nastupa:

- samostalno govore uz pomoć plana izlaganja i vode računa o jasnosti i razumljivosti sopstvenog govora.

Nakon govornog nastupa:

- komentarišu nastupe drugih učenika;
- odgovaraju na postavljena pitanja, navode detalje iz teksta, analiziraju;
- komentarišu stavove drugih učenika;
- razmjenjuju mišljenja o aktuelnosti i upotrebljivosti sadržaja (podataka) iz odabranih tekstova.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 0+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da odredi pojam i svrhu medija.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna tip poruke/informacije koju može naći u pojedinoj vrsti medija;
- razlikuje vrste i žanrove medijskih tekstova (informacija, vijest, reklama politička poruka, zabavni žanrovi i slično);
- analizira razliku između zbivanja u empirijskom svijetu i načina kako su ta zbivanja predstavljena u medijima (odstupanje empirijske stvarnosti od medijske stvarnosti);
- utvrdi vrijednosti i svrhe koje su svojstvene medijskom tekstu;
- procijeni uticaj medija na formiranje stavova;
- prosudi o načelu etike medija i njihovoj ulozi u demokratiji;
- poštuje pravila rada u grupi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- mediji, vrste i žanrovi medijskih tekstova.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u tekstovima uočavaju i analiziraju sličnosti i razlike u odnosu na to kako se isti događaj (utakmica, politički ili javni skup, kulturni događaj, nesreća i slično) prezentuje u različitim vrstama medija (TV, štampa, radio, internet);
- predstavlja se zamišljena situacija u odjeljenju (sukob između učenika ili učenika i nastavnika) i grupe imaju zadatak da prikažu događaj iz različitih pozicija; prezentuju i diskutuju;
- saopštavaju svoja zapažanja o interpretaciji istog događaja u različitim medijima i u okviru samog medija;
- uočavaju činjenice u tekstovima (broj, sličnosti, razlike, istovjetnosti);
- razgovaraju o jeziku i kreativnim tehnikama medijskih tekstova;
- komentarišu koje vrijednosti, životni stilovi i gledišta se prikazuju u medijskom tekstu ili se iz njega izostavljaju;
- razmjenjuju mišljenja o mogućim svrhama medijskih tekstova;
- pronalaze i tumače slučaj u kojem postoji sukob između prava na informaciju i prava na privatnost;
- iz analize, na nivou grupe, u paru ili pojedinačno izvode zaključke;
- oblikuju medijsku poruku u skladu s karakteristikama publike kojoj je namijenjena;
- učestvuju u debati.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da čita s razumijevanjem naučne i publicističke tekstove, analizira ih i samostalno stvori slične tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna namjenu i temu teksta;
- izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta;
- protumači netekstualne djelove teksta;
- objasni stručne riječi pomoću rječnika;
- ocijeni istinitost navedenih podataka;
- razlikuje stilove pisanja;
- kreira impresiju/prikaz/komentar/paralelu na zadatu temu;
- stvori tekstove publicističkog stila (vijest, izvještaj, intervju, reportaža);
- kreira esej na zadatu temu (neliterarnu);
- osmisli portfolio kreativnih tekstova;
- vrednuje tekstove drugih učenika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- vijest, izvještaj, intervju, reportaža, impresija, prikaz, rasprava, paralela, komentar, esej.

b) Aktivnosti učenja:

Učenici:

Nakon čitanja:

- iskazuju svoje mišljenje o tekstu i nastoje ga utemeljiti;
- pričaju o svojim iskustvima i razmišljanjima u vezi sa tekstom;
- određuju da li je tekst objektivna/subjektivna, neumjetnički/umjetnički, pisan standardnim/nestandardnim jezikom i formiraju mišljenje;
- sami pišu tekstove.

Prije pisanja:

- razmišljaju šta bi sve mogli napisati (komentarišu knjigu, film, pozorišnu predstavu po sopstvenom izboru i izrađuju plan pisanja);
- u različitim izvorima traže podatke i upisuju ih u plan pisanja;
- smišljaju određenu vrstu teksta.

Tokom pisanja:

- podatke iz plana pisanja pretvaraju u pisani tekst;
- vode računa o kompoziciji teksta;
- na kraju teksta navode izvore;
- za kraći tekst (zanimljiv muzički, sportski, modni događaj) smišljaju što više naslova (na kraju biraju najefektniji);
- kreiraju smjernice za pisanje eseja pa razmjenjuju urađeno i komentarišu.

Nakon pisanja:

- pročitaju tekst i prvo samostalno, a zatim skupa ispravljaju sadržajne, gramatičke i pravopisne greške;
- subjektivni tekst pretvaraju u objektivni;
- svoj tekst upoređuju s radovima drugih učenika i procjenjuju ga.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+4.

Obrazovno-vaspitni ishod 4***Na kraju učenja učenik će moći da protumači proces tvorbe riječi.*****Ishodi učenja***Tokom učenja učenik će moći da:*

- objasni tvorbu riječi (izvođenje, prefiksacija, sufiksacija; slaganje i kombinovana tvorba riječi);
- protumači ulogu sufiksa, prefiksa i spojnih morfema u tvorbi riječi;
- obrazloži tvorbu imenica, pridjeva, glagola i priloga na zadatom primjeru;
- formira porodicu riječi;
- vrednuje metodičke modele nastave jezika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- tvorba riječi; osnovni principi tvorbe riječi.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na datim primjerima objašnjavaju tvorbu riječi;
- daju primjere (po analogiji);
- vježbaju pravilno pisanje uz samokorekciju;
- prave sheme za odabrane porodice riječi (tvorbene porodice);
- komentarišu različite metodičke modele nastave jezika i njihovu efikasnost.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3.**Obrazovno-vaspitni ishod 5*****Na kraju učenja učenik će moći da protumači karakteristike leksikologije i njoj srodnih disciplina.*****Ishodi učenja***Tokom učenja učenik će moći da:*

- prepozna formalni i semantički odnos među leksemama;
- objasni sinonim, homonim, paronim, hiponim, antonim i upotrijebi ih;
- razlikuje termine lokalizam, regionalizam, dijalektizam, internacionalizam, arhaizam, varvarizam, neologizam, žargonizam, vulgarizam, familijarizam, kolokvijalizam;
- protumači značenje termina purizam i ilustruje primjerima;
- objasni što su termini, fraze, klišeji i kalkovi;
- utvrdi za riječi stranoga porijekla odgovarajuće riječi u crnogorskom jeziku;
- procijeni na osnovu leksema tip i karakter teksta;
- razlikuje prefikse i sufikse porijeklom iz klasičnih jezika i protumači njihovu ulogu;
- ilustruje jezičku raznovrsnost koristeći doslovna, metaforička i metonimijska značenja riječi;
- stilski preuredi tekst izabranim leksemama;
- ispolji jezički senzibilitet i podrži kulturu pismenosti.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- leksikologija; rječnik, leksikografija, leksem, leksička semantika; leksičko-semantičke kategorije; lokalizam, regionalizam, dijalektizam, internacionalizam, arhaizam, varvarizam,

neologizam, žargonizam, vulgarizam, familijarizam, kolokvijalizam, purizam, kalk, kliše.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- traže i objašnjavaju značenja riječi približnih oblika;
- prepoznaju riječi po porijeklu – iz kojeg su jezika i traže odgovarajuće sinonime iz crnogorskog jezika;
- navode termine iz različitih nauka i izvode zaključak da li smo jezički puristi ili ne;
- prikupljaju i zapisuju frazeološke jedinice iz svakodnevnog života;
- daju primjere za kalkove;
- prepoznaju terminologiju određene nauke (ili neke druge djelatnosti) na odabranim tekstovima;
- u odgovarajućim rječnicima traže određene pojmove;
- prave rječnik sinonima, antonima, žargonizama;
- preoblikuju tekst izabranim leksemama.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+4.

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da razlikuje sintaksičke jedinice i protumači njihov hijerarhijski odnos.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- odredi glavni i zavisni član u sintagmemi i klasifikuje sintagmeme na imeničke, pridjevske, glagolske i priloške;
- prepozna iskaze i objasni da su to nepotpune rečenice koje se dopunjavaju iz govorne situacije;
- objasni obavještajnu svrhu rečenice (izjavna, upitna, uzvična);
- protumači da je svojstvo rečenice predikativnost (bezlična rečenica);
- utvrdi značenje i funkciju rečeničnih djelova (subjekat, predikat, objekat, priloške odredbe, atribut, apozicija);
- primijeni pravila kongruiranja predikata i subjekta u rodu i broju, kao i višečlanog subjekta i predikata;
- procijeni različite oblike kongruiranja atributa i postojanje nekongruentnog atributa;
- ispolji sigurnost u jezičkom nastupu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- sintaksa; rečenica i rečenični djelovi; sintagmem; kongruencija subjekta i predikata; kongruencija atributa.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na odabranom tekstu prepoznaju tipove i konstrukcije rečenica;
- po uzoru pišu slične rečenične konstrukcije;
- objašnjavaju njihovu funkcionalnost i stilsku vrijednost;
- simuliraju situacije u kojima upotrebljavaju određene konstrukcije i uočavaju sličnosti i razlike;

- nalaze primjere u tekstu, vježbaju pisanje i ispravljaju greške;
- u rečenici uočavaju njene djelove i razgovaraju o njihovim funkcijama i značenjima.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+5.

Obrazovno-vaspitni ishod 7

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni pravopisna pravila.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni termine transkripcija i transliteracija;
- transkribuje riječi iz stranih jezika;
- prilagodi riječi stranog porijekla duhu crnogorskoga jezika;
- ispravno upotrijebi frekventne termine;
- pravilno piše riječi stranog porijekla;
- protumači promjenu stranih imena;
- riješi pravopisnu nedoumicu u pisanju transkribovanih riječi;
- osmisli pravopisni podsjetnik;
- prosudi o međujezičkom preplitanju kao razlogu integracije naroda.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- transkripcija, transliteracija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- uočavaju pravila na tekstu;
- ispravljaju svoj tekst ili tekst druga;
- zapažaju promjenu stranih imena i prezimena;
- ispravljaju pravopisne greške u odabranim tekstovima;
- rade kratke pravopisne vježbe;
- sastavljaju u grupi/paru zadatke različitog tipa i nivoa složenosti, razmjenjuju ih i rješavaju;
- izrađuju edukativni pano (pravopisni podsjetnik);
- razgovaraju o značaju međujezičkog preplitanja.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4.

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Obrazovno-vaspitni ishod 8

Na kraju učenja učenik će moći da protumači periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; da odredi društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autore i nastanak djela; analizira odabrane književnoumjetničke tekstove moderne i avangardne književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- objasni izmjenu pjesničkog senzibiliteta i tradicionalnog pjesničkog jezika u književnosti moderne i avangardne književnosti;
- analizira književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja/pravca i ističe posebnosti vrste kojoj pripada;
- formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- protumači svojstva pjesničkog jezika i najfrekventnije stilske figure;
- poveže kompozicionu organizaciju pjesme sa njenim smislom;
- objasni odlike strukturnih elemenata epskog prostora, vremena i zbivanja;
- utvrdi fabulu djela i prepozna epizode i digresije;
- obrazloži etičke i sazajne vrijednosti djela;
- procijeni značaj informatičke kulture za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 10, 11 i 12.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- saopštavaju svoja zapažanja u odnosu na rod i vrstu kojoj djelo pripada i obrazlažu svoje mišljenje;
- saopštavaju svoja zapažanja o strukturi djela, njegovoj kompoziciji i ostalim elementima i svoje mišljenje obrazlažu;
- formu djela povezuju sa njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- objašnjavaju specifičnosti pojedinih književnih vrsta u odnosu na razdoblje kojem pripadaju;
- iznose i ilustruju svojstva pjesničkog jezika;
- govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- pišu dnevnik čitanja;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe;
- preporučuju kreativne radove drugih učenika za školski list.

c) Broj časova za realizaciju planira se u okviru ishoda 10, 11 i 12.

Obrazovno-vaspitni ishod 9

Na kraju učenja učenik će moći da stvori usmene i pisane tekstove u odnosu na pročitane književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja/pravca.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom (usmeno i pisano);

- kreativno primijeni iskustvo čitanja književnog teksta;
- pokaže sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije izražajno napamet kazujući kraći književni tekst;
- kreira dnevnik čitanja;
- osmisli govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- samostalno stvori tekst o pročitanoj književnoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini književnu analizu);
- procijeni književni tekst služeći se relevantnim književnoistorijskim pojmovima;
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim vrijednostima koje je uočio u književnom tekstu;
- žanrovski preoblikuje književnoumjetnički tekst primjenjujući znanja iz teorije književnosti.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: Ishod se ostvaruje kroz sadržaje ishoda 10, 11 i 12.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izražavaju emocionalni, saznavni i estetski utisak o književnom djelu;
- obrazlažu svoje razumijevanje teksta;
- saopštavaju sopstveno mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- kazuju napamet naučeni tekst;
- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike;
- pišu dnevnik čitanja;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- pišu tekst o pročitanoj djelu u kome izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i saznanja izazvana književnoumjetničkim tekstom;
- razgovaraju o mogućnostima žanrovskog preoblikovanja književnoumjetničkih tekstova;
- dopunjuju portfolija kreativnim tekstovima (literarne teme);
- preporučuju radove drugih učenika za školski list.

c) Broj časova za realizaciju planira se u okviru ishoda 10, 11 i 12.

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Na kraju učenja učenik će moći da protumači razdoblje moderne kao pojave koja je označila nov i originalan izraz u književnosti i umjetnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni pojam moderne kao zajednički naziv za više pravaca, kao što su simbolizam, impresionizam, parnasizam;
- protumači društveni uticaj na umjetnost moderne;
- obrazloži larpurlartizam kao jedno od načela moderne i objasni njegov doprinos savršenstvu poetskog izraza;
- istraži ulogu i mjesto intelektualca u društvu (neshvaćenost), ali i njegov odnos prema društvu (odbijanje građanskih normi ponašanja, odvajanje od društva, osjećaj dosade i duhovne praznine);
- prosudi o književnosti moderne u okviru razdoblja i van njega;
- izgradi svijest o uticaju društvenih tokova na kulturu i umjetnost.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- moderna; larpurlartizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju pojmove moda, moderan, moderna, modernizam;
- govore o modi u odijevanju, muzici, načinu života, razmišljanju, životnom stavu;
- povezuju poeziju moderne s kasnijim pojavama (hipi, rok, pank, hevi metal i dr);
- odabranu muziku ili sliku iz perioda moderne povezuju sa sadržajima književnih djela;
- u paru ili grupi objedinjuju značenjske slojeve djela;
- bilježe asocijacije o pjesmi, muzičkom djelu, slici.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.**Obrazovno-vaspitni ishod 11*****Na kraju učenja učenik će moći da protumači simbolizam i impresionizam kao pravce u okviru moderne.*****Ishodi učenja***Tokom učenja učenik će moći da:*

- identifikuje značaj manifesta književnog pravca i njegov uticaj na poetiku književnog djela;
- prepozna težnju ka idealu ljepote i uvjerenost da se ljepota ostvaruje kroz umjetnost;
- objasni transformaciju simbola iz života u poetske simbole;
- navodi osjećanja i raspoloženja u poeziji moderne (pesimizam, splin, iracionalnost, razočaranje, prezir prema društvu, odbačenost od društva, snoviđenja, pejzaž);
- analizira upotrebu simbola, metafora, sinestezije, oksimorona u djelima moderne;
- uporedi impresionističku dramu s klasičnom;
- protumači veze i uticaje evropske moderne na modernu južnoslovenskih naroda;
- istraži preplitanje tradicionalnih i modernih motiva u djelima moderne;
- utvrdi izmjenu tačke gledišta, spoljašnje i unutrašnje;
- poveže jezičko-stilska rješenja sa funkcijom osvjetljavanja psihologije likova;
- kritički prezentuje problem slobode i konvencija, tabua i zabrana;
- ispoljava samostalnost u radu na hipertekstu;
- kreira esej na temu motiva mrtve drage, motiva žene u modernoj i ranijim razdobljima i samovrednuje ga;
- vrednuje eseje drugih učenika i uvaži različitosti.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- simbolizam, impresionizam, nirvana, oniričan, dekadentan, splin, dendizam, alhemija riječi, hermetizam, autopoetički iskaz, asocijacija, eufonija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- usmeno izlažu vlastite doživljaje djela koje je predmet obrade; rade crtež/sliku;
- pronalaze i klasifikuju simbole, metafore, sinesteziju, oksimoron;
- prave poređenje pojmova *moderan* i *savremen*;
- tumače pojmove impresija, dekadentan, splin, dendizam, hermetizam, asocijacija, eufonija, nirvana, oniričan, alhemija riječi, autopoetički iskaz;
- razgovaraju o razlici impresionističke i klasične drame;
- pišu eseje na temu motiva simbolizma i impresionizma;
- rade istraživačke zadatke;
- pišu impresionističku kritiku o književnom djelu moderne;
- u proznom djelu prepoznaju prototipske okolnosti i ličnosti;
- slušaju muzičku obradu pjesama moderne i kazuju svoj doživljaj;

- gledaju film i porede ga s djelom;
- čitaju i razgovaraju o različitim prevodima pjesama moderne;
- slušaju audio-zapis (www.poetikazemlje.me);
- pretražuju internetske hipertekstove;
- sastavljaju sopstvenu antologiju poezije moderne.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 15+19.

Obrazovno-vaspitni ishod 12

Na kraju učenja učenik će moći da avangardnu književnost poveže sa pojavom više književnih pokreta i pravaca prve polovine XX vijeka.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- klasifikuje književne pojave XX vijeka – avangardu, kasni modernizam, postmodernizam;
- protumači društveno-istorijski kontekst u kojem je nastala i trajala avangardna književnost;
- nabroji avangardna svojstva lirike;
- utvrdi ključne okolnosti u kojima su se formirale pojave u književnosti i ostalim umjetnostima, a rezultirale su avangardnim pokretima i pravcima;
- uporedi avangardni pjesnički izraz s tradicionalnim, neoromantičarskim i romantičarskim sadržajima;
- ocijeni avangardu kao univerzalnu vrijednost naprednih i novih ideja;
- protumači poetska obilježja i programska načela ekspresionizma, nadrealizma, futurizma i socijalne književnosti;
- utvrdi osobenosti poetike djela avangarde (struktura djela, model transformacije prototipske stvarnosti, pojam proznog i dramskog ciklusa);
- opiše stilskoizražajna sredstva karakteristična za poetiku avangarde (hiperbolu, ironiju, personifikaciju, metaforu, neologizme, tautologiju);
- objasni poliperspektivizam;
- procijeni hermetičnost lirike;
- uporedi odlike psihološkog, lirskog romana-parabole, romana-hronike;
- protumači smjenjivanje tačaka gledišta;
- prosudi o modernom dramskom postupku;
- argumentovano obrazloži značaj nadnacionalnog i humanog aspekta u književnim djelima avangarde;
- istraži tekstove o avangardnoj književnosti iz različitih izvora i procijeni njihov uticaj na formiranje sopstvenog kulturnog identiteta;
- kreira esej o pročitanoj književnom djelu poštujući principe esejističke forme;
- rezimira ključna svojstva avangardne umjetnosti (kosmopolitizam, individualizam i pesimizam).

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- avangardna književnost, poliperspektivizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- vezuju književna imena za avangardne pravce;
- navode najznačajnija dostignuća i otkrića u XX vijeku;
- pišu prikaze književnog djela;
- govore o uticaju istorijskih dešavanja;
- čitaju manifest izabranog pravca i pronalaze njegova načela u tekstu djela;
- obrazlažu djelove na koje su ukazali u dnevniku čitanja;
- pišu eseje i razgovaraju o njima;
- gledaju filmove (*Glembajevi*, *Proces*, *Seobe*, *Andaluzijski pas*) i komentarišu na koji način su filmska izražajna sredstva doprinijela dočaravanju posebnosti književnoumjetničkog teksta;
- gledaju reprodukcije Pikasovih slika i drugih umjetnika i komentarišu njihov prikaz stvarnosti;
- tumače opštepoznate rečenice iz književnih djela; razgovaraju o mogućnosti različitih modela (sinhronijski, dijahronijski) izučavanje strukture književnoumjetničkog teksta;
- slušaju muzička ostvarenja avangardne umjetnosti;
- pripremaju PPT prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 16+21.

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none"> ● Šarl Bodler: <i>Albatros</i> ● Anton P. Čehov: <i>Ujka Vanja</i> ● Aleksa Šantić: <i>Jedna suza</i> ● Jovan Dučić: <i>Pesma ženi, Suncokreti</i> ● Milan Rakić: <i>Iskrena pesma</i> ● Petar Kočić: <i>Mračajski proto</i> ● Borisav Stanković: <i>Nečista krv</i> ● Miloš Crnjanski: <i>Sumatra, Seobe</i> ● Aleksandar Leso Ivanović: <i>Slomljenom oknu</i> ● Risto Ratković: <i>Bivši anđeli</i> ● Nikola Lopičić: <i>Lelek</i> ● Miroslav Krleža: <i>Gospoda Glembajevi</i> ● Mihailo Lalić: <i>Zlo proljeće</i> ● Ivo Andrić: <i>Na Drini ćuprija</i> 	<p>MODERNA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Hugo Fridrih: <i>Struktura moderne lirike (odlomak)</i> ● Šarl Bodler: <i>Albatros, Saglasja</i> ● Artur Rembo: <i>Pijani brod</i> ● Pol Verlen: <i>Mesečina, Pesnička umetnost</i> ● Stefan Malarme: <i>Labud</i> ● Anton P. Čehov: <i>Ujka Vanja</i> ● Aleksa Šantić: <i>Pretprazničko veče, Jedna suza</i> ● Jovan Dučić: <i>Pesma ženi, Suncokreti</i> ● Milan Rakić: <i>Iskrena pesma, Jasika</i> ● Vladislav Petković Dis: <i>Možda spava, Nirvana</i> ● Anton Gustav Matoš: <i>Utjeha kose</i> ● Musa Ćazim Ćatić: <i>Zaboravljeni otoci, Pejzaž</i> ● Ivan Cankar: <i>Šeširići</i> ● Petar Kočić: <i>Mračajski proto</i> ● Borisav Stanković: <i>Nečista krv, Koštana</i> <p>CRNOGORSKA MODERNA POEZIJA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Mirko Banjević: <i>Balada vjetra, Tama</i> ● Janko Đonović: <i>Krajina, Crmnici pod jesen</i> ● Stefan Mitrović: <i>Vrh tišine, Balada o maslinki</i> ● Aleksandar Leso Ivanović: <i>Jutra jugova,</i>

Žalba mrtvom drugu, Slomljenom oknu

- Risto Ratković: *Bivši anđeli, Ponoć mene*

AVANGARDA

- Vladimir. V. Majakovski: *Oblak u pantalonama*
- Federiko Garsija Lorka: *Romansa mjesečarka*
- Franc Kafka: *Proces*
- Miloš Crnjanski: *Sumatra, Objašnjenje Sumatre, Seobe, Serenata*
- Ivo Andrić: *Na Drini ćuprija*
- Isidora Sekulić: *Njegošu knjiga duboke odanosti* (odlomak)
- Augustin Tin Ujević: *Visoki jablani, Svakidašnja jadikovka*
- Dobriša Cesarić: *Povratak, Balada iz predgrađa, Slap*
- Miroslav Krleža: *Gospoda Glembajevi*
- Nikola Lopičić: *Glad i kamen* (izbor)
- Risto Ratković: *Zoraj* (tragedija)

POZNI MODERNIZAM

- Mihailo Lalić: *Zlo proljeće*
- Desanka Maksimović: *Tražim pomilovanje*
- Ćamil Sijarić: *Bihorci*
- Dragan Nikolić: *Ulište*

IV razred

I nastavna oblast: NASTAVA JEZIKA
Obrazovno-vaspitni ishod 1 <i>Na kraju učenja učenik će moći da aktivno sluša govorene/naglas čitane/ekranizovane neumjetničke tekstove, analizira ih i samostalno stvori sličan tekst.</i>
Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none">– navede namjenu i temu teksta;– uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta;– protumači netekstualne djelove teksta (sheme, grafikone);– objasni stručne riječi pomoću rječnika;– procijeni istinitost navedenih podataka;– sistematizuje dobijene podatke;– razlikuje funkcionalne stilove;– samostalno govorno nastupi s unaprijed pripremljenim planom izlaganja;– argumentovano procijeni svoj i nastupe drugih učenika;– iskaže emocionalni i estetski stav i utemelji ga na činjenicama.
Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda: a) Sadržaji/pojmovi: Sadržaji se planiraju na osnovu analize potreba učenika i nastavnikove procjene prethodno stečenih znanja i vještina. Vještina slušanja, analize i stvaranja neumjetničkih tekstova može se razvijati na primjerima tekstova vezanih za međupredmetne teme. b) Aktivnosti učenja Učenici: <i>Nakon slušanja:</i> <ul style="list-style-type: none">– sistematizuju i klasifikuju dobijene podatke, odvajaju bitne od nebitnih;– u pojmovnu mapu unose ključne pojmove;– iskazuju svoje mišljenje i pokušavaju ga utemeljiti;– sami govorno nastupaju (s unaprijed pripremljenom temom). <i>Prije govornog nastupa:</i> <ul style="list-style-type: none">– razmišljaju šta bi sve mogli da kažu o temi i izrađuju plan izlaganja;– iz različitih izvora traže podatke i pretvaraju plan u pisanu osnovu govornog nastupa. <i>Tokom govornog nastupa:</i> <ul style="list-style-type: none">– samostalno govore uz pomoć pisane osnove, jasno i prirodno. <i>Nakon govornog nastupa:</i> <ul style="list-style-type: none">– argumentovano upoređuju i ocjenjuju svoj i nastup svojih drugova;– komentarišu stavove drugih učenika;– razmjenjuju mišljenja o aktuelnosti i upotrebljivosti sadržaja (podataka) iz odabranih tekstova.
c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 0+3.
Obrazovno-vaspitni ishod 2 <i>Na kraju učenja učenik će moći da protumači pojam i svrhu medija.</i>
Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none">– prepozna tip poruke/informacije koji može naći u pojedinoj vrsti medija;– razlikuje vrste i žanrove medijskih tekstova (informacija, vijest, reklama, politička poruka, zabavni žanrovi itd);

- objasni razliku između zbivanja u empirijskom svijetu i načina predstavljanja tih zbivanja u medijima (empirijska i medijska stvarnost);
- utvrdi da su svi medijski tekstovi konstrukti;
- analizira načine na koje medijski tekstovi djeluju na recipijente;
- vrednuje informacije i njihove izvore i povezuje ih s postojećim znanjem i vrijednosnim sistemom;
- kritički procijeni uticaj medijskih tekstova na doživljaj stvarnosti i oblikovanje identiteta različitih recipijenata;
- poštuje pravila rada u grupi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- mediji, medijska informacija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- otkrivaju i objašnjavaju strategije uvjeravanja u različitim medijskim tekstovima (podsticajne tvrdnje, privlačni životni stilovi, popularni trendovi, raskoš, slavne ličnosti, podilaženje, lično svjedočenje);
- otkrivaju i objašnjavaju razlike u recepciji kod različitih društvenih grupa (dob, pol, društveni status, stepen obrazovanja, specifični interesi i dr.);
- saopštavaju svoja zapažanja o interpretaciji istog događaja u različitim medijima i u okviru samog medija;
- razgovaraju o jeziku i kreativnim tehnikama medijskih tekstova, o mogućim svrhama medijskih tekstova;
- istražuju i pokazuju na koji način mediji mogu uticati na stavove, vrijednosti, emocije recipijenta;
- samostalno kreiraju tekst reklame u skladu sa karakteristikama grupe kojoj je namijenjena;
- učestvuju u debati.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da nakon čitanja i analize neumjetničkih tekstova samostalno stvori sličan tekst.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- navede namjenu i temu teksta;
- uoči i izdvoji ključne pojmove i važne podatke iz teksta;
- protumači netekstualne djelove teksta;
- objasni stručne riječi pomoću rječnika;
- procijeni istinitost navedenih podataka;
- uporedi formalno i neformalno obraćanje u pisanju;
- osmisli plan izlaganja i samostalno napiše tekstove funkcionalnog stila;
- lektoriše i koriguje tekst;
- vrednuje tekstove drugih učenika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- stručni tekstovi, publicistički tekstovi, prijava na konkurs i dr.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

Nakon čitanja:

- iskazuju svoje mišljenje o tekstu utemeljeno na činjenicama;
- opisuju netekstualne djelove (sheme, tabele, grafikone i slično);
- objašnjavaju razliku između umjetničkog i drugih stilova;
- prikupljaju građu i pišu tekstove – prijavu na konkurs, oglas o slobodnom radnom mjestu, dnevnik.

Prije pisanja:

- izrađuju plan pisanja, u različitim izvorima traže podatke; smišljaju i kreiraju određenu vrstu teksta.

Tokom pisanja:

- na osnovu plana stvaraju pisani tekst vodeći računa o kompoziciji teksta;
- na kraju teksta navode izvore.

Nakon pisanja:

- čitaju tekst i uz pomoć priručnika ispravljaju jezičkostilske greške;
- svoj tekst upoređuju sa radovima drugova iz odjeljenja, analiziraju ustaljenu formu pisanja i iznose svoje mišljenje;
- vježbaju analizu, sintezu, indukciju, dedukciju, dokazivanje, zaključivanje, generalizovanje, konkretizovanje itd;
- pokušavaju da napišu tekst o kompleksnijim problemima iz društvenog, naučnog, umjetničkog života koristeći navedene operacije; lektorišu ponuđene tekstove.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+3.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da odredi padežne oblike i pravilno ih primijeni u govoru i pisanju.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše osnovne karakteristike padežnog sistema;
- navede osnovne sintaksičko-semantičke karakteristike svakog padeža pojedinačno;
- odredi prijedloško-padežne konstrukcije;
- objasni padežnu upotrebu bez prijedloga i protumači padežna značenja;
- protumači padežnu polisemiju i sinonimiju;
- prosudi o značenju prijedloga kao konkretizatora padežnog značenja;
- integriše stečena znanja i samostalno koriguje tekst;
- vrednuje metodičke modele nastave jezika.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- sintaksa; padežni sistem; padežna sinonimija; polivalentnost padeža.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na datim primjerima ili tekstu prepoznaju padežne oblike, određuju njihovo značenje i funkciju;
- za određene oblike traže sinonime; izražavaju misao na različite načine;
- na pripremljenim tekstovima prepoznaju nepravilne konstrukcije tipa: *u prilog nečega, svirati gitaru.*

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 4+5.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da utvrdi razliku između semantičke i gramatičke kongruencije i primijeni njihova pravila.

<p>Ishodi učenja</p> <p><i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše osnovne karakteristike kongruencije; - utvrdi kongruentne kategorije; - primijeni pravila gramatičke i semantičke kongruencije; - samostalno koriguje tekst; - poštuje pravila rada u grupi.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kongruencija; gramatička i semantička kongruencija; potpuna i nepotpuna kongruencija. <p>b) Aktivnosti učenja</p> <p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pišu tekstove na različite teme vodeći računa o kongruenciji u rečenicama; - analiziraju primjere, uočavaju riječ koja ima funkciju kontrolora kongruencije; - uočavaju gramatičke kategorije koje učestvuju u kongruenciji (kongruentne kategorije); - samostalno ili u grupi osmišljavaju primjere za kongruenciju. <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 6</p> <p><i>Na kraju učenja učenik će moći da protumači sistem nezavisnosloženih i zavisnosloženih rečenica.</i></p>
<p>Ishodi učenja</p> <p><i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - uoči odnos prostih i proširenih rečenica u složenoj rečenici; - objasni sistem nezavisnosloženih rečenica; - protumači sistem zavisnosloženih rečenica; - razlikuje nezavisnosložene od zavisnosloženih rečenica; - procijeni informativnu i stilsku vrijednost zavisnih rečenica; - primijeni stečena znanja iz područja sintakse rečenice u sintaksičkoj analizi; - pravilno i jasno izrazi misao, koristeći različite vrste rečenica; - ispolji sigurnost u jezičkom nastupu.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nezavisnosložene rečenice, zavisnosložene rečenice. <p>b) Aktivnosti učenja</p> <p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na tekstu prepoznaju tip rečenice; - preoblikuju rečenice (od zavisne stvaraju više rečenica); - određuju tip rečenice koju su stvorili; - uočavaju informativnu i stilsku vrijednost pročitanih, stvorenih rečenica. <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+3.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 7</p> <p><i>Na kraju učenja učenik će moći da protumači glagolska vremena i glagolske načine, kao i njihovu funkciju u jeziku.</i></p>
<p>Ishodi učenja</p> <p><i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - prepozna glagolska vremena; - opiše glagolske načine i navede njihovu razliku u odnosu na glagolska vremena; - odredi nelične glagolske oblike i njihovu sintaksičku funkciju; - uporedi indikativnu, relativnu i modalnu upotrebu glagolskih oblika;

<ul style="list-style-type: none"> - koristi različita vremena i načine na datom tekstu i analizira stil preoblikovanog teksta; - upotrijebi stečena znanja u sintaksičkoj analizi teksta.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - glagolska vremena i načini; nelični glagolski oblici. <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznaju glagolska vremena i načine, određuju njihovu upotrebu; - objašnjavaju stilska obilježja relativne i modalne upotrebe; - preoblikuju tekst koristeći različita vremena i načine; - komentarišu karakteristike dobijenog teksta. <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+4.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 8 <i>Na kraju učenja učenik će moći da uspješno komunicira.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - navede informativnu vrijednost svakog rečeničnog člana; - utvrdi informativno težište rečenice (predikat, subjekat, objekat); - protumači strukturu nepotpunih rečenica i njihovu upotrebnu vrijednost; - izrazi misao na više načina; - procijeni mogućnosti kojima se postiže ekonomičnost rečenice; - ispolji sigurnost u jezičkom nastupu.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - raspoređivanje sintaksičkih jedinica; informativna aktuelizacija rečenice; komunikativna kohezija; specijalni tipovi nepotpunih rečenica. <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočavaju stilski neobilježen (običan) i stilski obilježen red riječi; mijenjaju ga; - razlikuju istaknuto od neistaknutog u govoru i pisanom tekstu; - preoblikuju tekstove; pravilno raspoređuju enklitike i proklitike; - objašnjavaju veze među djelovima teksta; - izbjegavaju dvosmislenosti; izostavljaju suvišne djelove, tj. već rečeno; - postižu ekonomičnost rečenice; - slažu rečenice izgovarajući riječi pojedinačno (svaki učenik po jednu riječ). <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 9 <i>Na kraju učenja učenik će moći da primijeni pravopisna pravila.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - pravilno upotrijebi negaciju; - pravilno primijeni dvostruku negaciju; - riješi pravopisnu nedoumicu u pisanju negacije;

- demonstrira vještinu upotrebe pravopisnog priručnika;
- kreira pravopisni podsjetnik;
- ispolji samopouzdanje u pisanoj komunikaciji na osnovu poznavanja jezičke norme.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- negacija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- afirmativne rečenice pretvaraju u odrične i obrnuto;
- formiraju rečenice s dvostrukom negacijom;
- pišu tekstove uvažavajući pravopisna pravila;
- demonstriraju služenje priručnikom.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+1.

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Na kraju učenja učenik će moći da analizira komunikacione vještine drugih učenika i unaprijedi sopstvenu komunikacionu sposobnost.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna govorne činove;
- odredi ulogu jezika u raznim sferama života;
- procijeni ulogu vanjezičkih elemenata u komunikaciji;
- razlikuje verbalnu i neverbalnu komunikaciju;
- uporedi dijalekat i standardni jezik;
- protumači elemente na kojima počiva jezička kultura pojedinca i društva;
- argumentovano diskutuje o značenju pojma *narodna lingvistika*;
- procijeni stepen uspješnosti realizacije komunikacionog procesa.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- pragmatika; govorni činovi; vanjezički elementi u komunikaciji; neverbalna komunikacija; jezička kultura; narodna lingvistika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- razgovaraju o upotrebi i zloupotrebi jezika;
- iznose zapažanja o masovnoj komunikaciji; navode primjere;
- simuliraju situacije u kojima primijenjuju govorne činove;
- ocjenjuju razgovor i prikladnost dijaloga u određenim situacijama.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.

II nastavna oblast: NASTAVA KNJIŽEVNOSTI

Obrazovno-vaspitni ishod 11

Na kraju učenja učenik će moći da: protumači periodizaciju književnosti s istorijskog aspekta; odredi društveno-istorijske okolnosti i njihov uticaj na autora i nastanak djela; analizira tekstove savremene književnosti (pozni modernizam, postmoderna, književnost u pokretu).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše uticaj društveno-istorijskih okolnosti na autora i nastanak djela;
- navede i upoređuje glavne teorije, pravce i pristupe književnosti na dijahronijskom i sinhronijskom nivou;
- analizira književnoumjetničke tekstove određenog razdoblja/pravca i ističe posebnosti vrste kojoj pripada;
- formuliše temu djela i razloži ga na manje tematsko-motivske cjeline;
- odredi specifičnosti književnog teksta na osnovu njegovih formalnih i estetskih kvaliteta;
- istraži prikazivanje univerzalnih tema u književnim tekstovima;
- tumači tekstove iz savremene književnosti (pozni modernizam, postmoderna, književnost u pokretu);
- argumentovano obrazloži svoje stavove o osnovnim društvenim, kulturnim i estetskim vrijednostima u književnom tekstu;
- istakne i obrazloži etičke i sazajne vrijednosti djela;
- procijeni značaj informatičke kulture i pripremi se za književnoumjetničku percepciju u elektronskom dobu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- kanon i predloženi tekstovi.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- čitaju književno djelo;
- slušaju audio-zapis ([www. poetikazemlje.me](http://www.poetikazemlje.me));
- analiziraju djelo samostalno, u paru ili grupi;
- interpretiraju književni tekst, uz uočavanje njegovih temeljnih stilskih istaknutih obilježja;
- saopštavaju i obrazlažu svoja zapažanja o strukturi, kompoziciji i ostalim elementima djela;
- formu djela povezuju s njegovom sadržinom i to objašnjavaju;
- iznose i ilustruju svojstva pjesničkog jezika;
- govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstem;
- pišu dnevnik čitanja;
- pripremaju PPT prezentacije o tekstovima iz savremene književnosti;
- izrađuju edukativne panoe;
- preporučuju kreativne radove drugih učenika za školski list.

c) Broj časova za realizaciju planira se u okviru ishoda 20, 21 i 22.

Obrazovno-vaspitni ishod 12

Na kraju učenja učenik će moći da protumači književnoumjetničke tekstove u okviru književnih tendencija druge polovine XX vijeka i da u odnosu na njih samostalno stvori usmene i pisane tekstove.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- osmisli i izrazi svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom (usmeno i pisano);

- kreativno primijeni iskustvo čitanja književnog teksta;
- istakne etičke i sazajne vrijednosti djela;
- pokaže sposobnost estetskog doživljaja i interpretacije izražajno napamet kazujući kraći književni tekst;
- osmisli i realizuje govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- napravi tekst o pročitanoj djelu (opiše lik, izloži radnju, komentariše djelo i načini književnu analizu);
- argumentovano procijeni etičke i estetske dimenzije djela;
- razvije sposobnosti tumačenja djela kroz realizaciju samostalnih zadataka (esej, prikaz i dr).

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- predloženi književni tekstovi, kanon, književni tekstovi po izboru učenika (otvoreni dio Predmetnog programa).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- analiziraju književnoumjetnički tekst izdvajajući njegove osnovne karakteristike (književni rod, vrsta, tema, likovi i slično);
- saopštavaju svoj doživljaj djela i objasne ga;
- govore svoje mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstom;
- pisano izražavaju svoj doživljaj, emocije, predstave, mišljenja i spoznaje izazvane književnoumjetničkim tekstom;
- izražajno kazuju napamet naučeni tekst;
- pripremaju i realizuju govorni nastup o književnoumjetničkom tekstu s određenog aspekta;
- razgovaraju o mogućnostima žanrovskog preoblikovanja književnoumjetničkih tekstova;
- pišu tekst o pročitanoj djelu;
- pišu dnevnik čitanja, odnosno kraći prikaz pročitanoj djela;
- preporučuju radove drugih učenika za školski list.

c) Broj časova za realizaciju planira se u okviru ishoda 20, 21 i 22.

Obrazovno-vaspitni ishod 13

Na kraju učenja učenik će moći da protumači metodologiju proučavanja književnosti.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- utvrdi značaj proučavanja književnog djela;
- obrazloži odlike metodičnosti (sistematičnost, pouzdanost, provjerljivost, svjesnost);
- koristi instrumente odabranih metoda;
- argumentovano zaključi da metodologija obuhvata različite pristupe ili metode u proučavanju književnog djela;
- predloži i primijeni usvojene naučne metode u analizi i interpretaciji izabranog djela.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- metodologija proučavanja književnosti.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- tumače književni tekst primjenjujući više metoda;
- diskutuju;
- prave PPT prezentaciju o naučnim metodama kojima se ostvaruje proučavanje književnog djela.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 1+1.

Obrazovno-vaspitni ishod 14

Na kraju učenja učenik će moći da vrednuje mogućnosti spoljašnjeg i unutrašnjeg pristupa književnom djelu.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni da unutrašnji pristup djelu počiva na analizi tematike, likova, jezika, vremena, prostora i strukture;
- utvrdi odlike i nedostatke metoda spoljašnjeg pristupa;
- razlikuje metode spoljašnjeg i unutrašnjeg pristupa književnom tekstu;
- opravdava unutrašnji pristup književnom tekstu;
- tumači i vrednuje književne tekstove na osnovu njihovih imanentnih odlika;
- argumentovano sučeljava mišljenja sa drugim učenicima.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- metode spoljašnjeg pristupa (pozitivizam, biografizam, sociologizam, psihologizam, istorizam);
- metode unutrašnjeg pristupa (nova kritika, ruski formalizam, strukturalizam, fenomenološki pristup, novi istorizam).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- ilustruju metode pristupa na književnom tekstu;
- kritički procjenjuju njihove domete;
- navode metode spoljašnjeg pristupa (pozitivizam, biografizam, sociologizam, psihologizam i istoricizam);
- unutrašnji pristup povezuju s metodama: nova kritika, ruski formalizam, strukturalizam, fenomenološki pristup, novi istorizam; naratologija, semiotika, dekonstrukcija, poststrukturalizam; postkolonijalna kritika, feministička kritika, imagologija;
- ostvaruju različite nivoe pristupa književnom djelu (osvrt, prikaz, interpretacija), komentarišu napisano.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 15

Na kraju učenja učenik će moći da utvrdi značaj pluralizma metoda kao pristup djelu sa više različitih aspekata.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- identifikuje specifičnosti odabranih kritičkih metoda u interpretaciji teksta;
- objasni značenje sintagmema *otvoreno djelo*;
- utvrdi neophodnost primjene i prednosti više metoda u pristupu djelu;
- primijeni različite metode prilikom tumačenja pročitano djela;
- donese zaključak o evoluciji metoda u razvoju nauke o književnosti;
- argumentovano procijeni različitost pristupa književnom djelu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- pluralizam metoda.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izražavaju emocionalni, saznavni i estetski utisak o književnom djelu;
- prosuđuju o estetskoj vrijednosti umjetničkih tekstova uz oslanjanje na relevantnu književnoistorijsku, teorijsku i kritičku literaturu;
- obrazlažu sopstveni stav o adekvatnosti kritičkog pristupa/metoda književnom djelu;
- saopštavaju mišljenje o djelu i argumentuju ga tekstem;
- tumače književno djelo koristeći različite metode.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+1.**Obrazovno-vaspitni ishod 16*****Na kraju učenja učenik će moći da primijeni različite pristupe književnom djelu.*****Ishodi učenja***Tokom učenja učenik će moći da:*

- prepozna estetiku recepcije kao dio nauke o književnosti koji u središte interesovanja stavlja čitaoca;
- utvrdi da se ruski formalizam kao metod bavio formom književnog djela;
- zaključi da nova kritika počiva na okretanju ka djelu i tumačenju djela iz njega samog;
- procijeni značaj arhetipske kritike u proučavanju književnog djela;
- argumentovano komentariše značaj i ulogu književne kritike u formiranju književne scene.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- estetika recepcije; nova kritika; ruski formalizam; arhetipska kritika.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- saopštavaju svoj čitalački doživljaj književnog djela;
- pronalaze informacije o prijemu određenog djela u različitom vremenu od strane čitalaca;
- analiziraju unutrašnju strukturu djela;
- u književnom tekstu uočavaju događaje i objašnjavaju kako su povezani u cjelinu;
- komentarišu formu djela;
- objašnjavaju uticaj forme na umjetnički doživljaj;
- uspijevaju da nađu i objasne osnovne arhetipove i prisustvo mitološke građe;
- traže i objašnjavaju arhetipske likove.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.**Obrazovno-vaspitni ishod 17*****Na kraju učenja učenik će moći da istraži slojevitost strukturu književnog djela.*****Ishodi učenja***Tokom učenja učenik će moći da:*

- opiše slojevitost književnog djela;
- utvrdi ritmičku strukturu djela;
- uporedi denotativno i konotativno značenje jezičkih iskaza;
- istraži umjetničku funkciju mjesta neodređenosti;
- zaključi da je sadržaj djela sačinjen od sloja značenja i sloja predmetnosti;
- primijeni stečena znanja o slojevitosti književnog djela na zadatom tekstu;
- ocijeni međusobnu povezanost slojeva u strukturi teksta.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:**a) Sadržaji/pojmovi:**

- slojevita struktura književnog djela (sloj zvučanja, sloj značenja, sloj prikazanih predmetnosti, sloj shematizovanih aspekata).

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu uočavaju slojeve značenja;
- porede komunikativni i pjesnički tekst i određuju denotativno i konotativno značenje;
- u jeziku pjesme pronalaze ekspresivnost, efoniju i ritam;
- pronalaze i dopunjavaju mjesta neodređenosti u djelu vodeći računa o granicama tumačenja.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 18

Na kraju učenja učenik će moći da primijeni znanje o naratologiji na sve vidove narativnih struktura.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna osnovne činioce naratološke analize;
- razlikuje oblike, načine i mogućnosti pripovijedanja;
- uporedi oblike, načine i mogućnosti pripovijedanja;
- utvrdi razliku između fokalizovanog i nefokalizovanog pripovijedanja;
- analizira tipove pripovjedača i tačke gledišta;
- primijeni stečena znanja o naratologiji na zadatoj narativnoj strukturi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- naratologija, pripovjedač, perspektiva.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu uočavaju oblike pripovijedanja;
- diskutuju o načinima i mogućnostima pripovijedanja navodeći primjere iz pročitanih djela;
- određuju fokalizatora u datom djelu;
- upoređuju književne tekstove sa naratološkog aspekta;
- pripremaju Ppt prezentacije.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 19

Na kraju učenja učenik će moći da protumači odlike antidrame i modernog romana.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- navede razliku između antidrame i klasične drame;
- opiše znakovni sistem moderne drame – antidrame;
- poveže antidramu s motivom apsurdna i objasni ga;
- razjasni postmodernistički postupak na dramskom tekstu;
- izvede zaključak o elementima antidrame (teatar apsurdna, avangardna drama, metadrama, metapozorište, tragična farsa);
- prosudi o transformacijama romanesknog žanra: roman filozofska parabola, roman toka svijesti, filozofsko realistički roman, postmodernistički roman;
- kreira esej o pročitanoj književnoj djelu poštujući principe esejističke forme.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- antidrama, moderni roman.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- ukazuju na elemente karakteristične za antidramu u datom tekstu;
- povezuju društveno-istorijski kontekst nastajanja antidrame sa ciljem uočavanja postupaka u antidrami u odnosu na tradicionalnu dramu;
- dovode književno djelo u vezu sa osnovnim pojmovima egzistencijalističke filozofije;
- gledaju pozorišnu predstavu ili snimak, komentarišu;
- gledaju i komentarišu klasičnu crnogorsku antidramu Ž. Nikolića: „Đekna još nije umrla, a ka' će ne znamo“;
- pripremaju Ppt prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 3+6.

Obrazovno-vaspitni ishod 20

Na kraju učenja učenik će moći da pojam savremena književnost protumači kroz literarne karakteristike djela, a ne kao književno razdoblje.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepozna potrebu preciznog određenja pojava savremenosti u književnosti i drugim umjetnostima;
- razlikuje pojmove moderna i savremena književnost;
- poveže pojam savremena književnost s odrednicama postmoderna i književnost u pokretu;
- protumači odlike savremene književnosti;
- vrednuje odnos savremene književnosti prema tradiciji u književnom djelu;
- procijeni veze između savremenih književnoteorijskih pojmova i srodnih istraživanja u drugim humanističkim i društvenim naukama.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- savremena književnost.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu tumače estetske funkcije karakterističnih izražajnih sredstava;
- istražuju i komentarišu veze između savremenih književnoteorijskih pojmova i srodnih istraživanja u drugim društvenim naukama;
- pripremaju Ppt prezentacije;
- izrađuju edukativne panoe;
- učestvuju u debati.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 21

Na kraju učenja učenik će moći da odredi pozni modernizam kao prelaz od modernizma ka postmodernizmu.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše pozni modernizam kao sintezu tradicionalnog i modernog;
- poveže osnovne odlike društveno-istorijskih i kulturnih tokova sa razvojem romana u ovom periodu;
- izvede zaključak da se težište interesovanja pomjera na unutrašnji svijet junaka;
- obrazloži realistički pristup obradi teme kao metod, a ne kao pravac;
- objasni novine u poetici djela u odnosu na avangardnu književnost;
- protumači umetanje diskurzivnih tehnika (esej, publicistički tekst);
- procijeni odnos postmodernizma prema „velikim pričama“ iz književne tradicije;
- istraži tekstove o poznom modernizmu iz različitih izvora;
- kreira esej o pročitanoj književnoj djelu i samovrednuje ga;
- vrednuje eseje drugih učenika i uvaži različitosti;
- argumentovano obrazloži svoj stav prema novim stvaralačkim praksama postmodernista.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- pozni modernizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u tekstu odvajaju tradicionalne od modernih elemenata;
- uočavaju veze između kulturnih fenomena iz prošlosti i društveno-istorijskog razvoja;
- u književnom djelu prepoznaju i objašnjavaju realistički metod;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- kroz dijalog traže razrješenje određenog problema iz djela;
- koriste Rječnik književnih termina;
- gledaju film radi uočavanja razlike između dva umjetnička oblika izražavanja;
- pišu dnevnik čitanja;
- pišu eseje/seminarske radove i razgovaraju o njima.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 7+11.

Obrazovno-vaspitni ishod 22

Na kraju učenja učenik će moći da postmodernizam ocijeni kao književnost osobene i složene poetike.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše razliku između postmodernizma i postmoderne;
- uporedi odnos modernizma i postmodernizma prema tradiciji;
- odredi obilježja postmodernističkog stila u književnosti;
- analizira ulogu pojedinih postmodernističkih tehnika u pročitanoj djelu;
- objasni mogućnost dvostrukog kodiranja djela (kao djela trivijalne i visoke književnosti);
- prosuđuje o odnosu postmodernizma prema jeziku, znanju i prema „velikim pričama“;
- kreira esej o pročitanoj djelu poštujući principe esejističke forme;
- izvede zaključak o ulozi medija, globalizaciji, informatičkoj djelatnosti, informacionim tehnologijama, industrijskom potrošačkom društvu u kreiranju postmodernističkog pogleda na svijet.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- postmodernizam, fragmentarnost, defabularizacija, dekonstrukcija stvarnosti, iluzija pripovijedanja, citatnost, intertekstualnost, istorijska metafikcija.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na tekstu uočavaju i objašnjavaju dekonstrukciju, intertekstualnost, citatnost, hipertekst, fragmentarnost, metafikcionalnost, multižanrovske strukture;
- rade istraživačke zadatke;
- govorno nastupaju u vezi sa odabranim moralnim problemima i dilemama iz djela;
- kroz dijalog traže razrješenje određenog problema iz djela;
- o književnom djelu pišu esej/seminarski rad;
- učestvuju u debati.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 7+12.

Obrazovno-vaspitni ishod 23

Na kraju učenja učenik će moći da književnost u pokretu protumači kao književnost koja nastaje i prema kojoj još nije uspostavljen vrijednosni sud.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- odredi pojam književnost u pokretu prema pojmu savremena književnost;
- procijeni da raznovrsnost ne znači i kvalitet;
- uoči žanrovski pluralizam (hibridni žanrovi i podžanrovi);
- protumači uticaj medija na književnost u pokretu;
- zaključi da književnost u pokretu do čitalaca dolazi i putem interneta, audio-zapisa, video-zapisa;
- argumentovano obrazloži estetsku vrijednost umjetničkih tekstova uz oslanjanje na relevantnu književnoistorijsku, teorijsku i kritičku literaturu.
- ispolji interesovanje za predmet.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi:

- književnost u pokretu; žanrovski pluralizam.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- navode djela i autore književnosti u pokretu;
- diskutuju o sintagmemu “književnost u pokretu”;
- donose na čas audio ili videozapis djela;
- pronalaze veb-adrese na kojima se nalaze neka djela književnosti u pokretu;
- raspravljaju o književnim nagradama i njihovim dobitnicima.

c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+2.

Obrazovno-vaspitni ishod 24

Na kraju učenja učenik će moći da ocijeni film kao rezultat savremenog umjetničkog izraza.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- opiše filmska izražajna sredstva (scenarij, kadar, montaža, gluma, scenografija, fotografija,

<p>kostimografija, muzika) i načine njihovog ostvarivanja;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznaje karakteristike sinopsisa, dijaloga, scenarija, knjige snimanja; - razlikuje originalni filmski scenario od scenarija koji nastaje povodom književnog djela; - objasni direktnu ekranizaciju književnog djela; - argumentovano uporedi film i književnost; - riješi različite problemske situacije motivisane književnim tekstom pomoću usvojenih znanja o dramskim tehnikama; - demonstrira misaonu, emocionalnu i estetsku osjetljivost na tekst/film.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - film i književnost. <p>b) Aktivnosti učenja</p> <p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - u filmu nalaze motive iz književnog djela; - porede filmski scenario s tekstom djela; - tumače odnos između književnog djela i njegove dramske/filmske adaptacije; - pišu knjigu snimanja; pišu dijalog-listu; prave scenario; prave sinopsis; - objašnjavaju transformaciju književnog djela u filmsko. <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 1+1.</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 25</p> <p><i>Na kraju učenja učenik će moći da internet protumači kao savremeni vid komunikacije.</i></p>
<p>Ishodi učenja</p> <p><i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ocijeni internet kao jednu od mogućnosti čitanja književnog djela, odnosno drugačiji vid prezentovanja književnog djela; - kritički procijeni internetske sadržaje; - tumači proces nastanka hiperteksta i komentariše ga u skladu sa estetskom i kognitivnom osjetljivošću; - ispolji samostalnost u radu na hipertekstu; - argumentovano obrazloži svoje stavove o prednostima i nedostacima čitanja djela s interneta.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - internet i književnost, hipertekst. <p>b) Aktivnosti učenja</p> <p>Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pronalaze veb-adrese; - koriste veb-stranice; - koriste internetske pretraživače; - pronalaze književna djela i čitaju; - govore o prednostima i nedostacima čitanja djela iz knjige i s interneta. <p>c) Broj časova za realizaciju (okvirno): 2+2.</p>

KANON	PREDLOŽENA DJELA
<ul style="list-style-type: none"> ● Vilijam Šekspir: <i>Hamlet</i> ● P. P. Njegoš: <i>Noć skuplja vijeka</i> ● Radovan Zogović: <i>Instrukcija maslini</i> ● Mihailo Lalić: <i>Lelejska gora</i> ● Ivo Andrić: <i>Prokleta avlija</i> ● Alber Kami: <i>Stranac</i> ● Meša Selimović: <i>Derviš i smrt</i> ● Zuvdija Hodžić: <i>Davidova zvijezda</i> ● Semjuel Beket: <i>Čekajući Godoa</i> 	<p>POZNI MODERNIZAM/POSTMODERNIZAM</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Mihailo Lalić: <i>Lelejska gora</i> ● Ivo Andrić: <i>Prokleta avlija</i> ● Vladan Desnica: <i>Proljeća Ivana Galeba</i> ● Sreten Asanović: <i>Igra</i> ● Horhe Luis Borhes: <i>Vavilonska biblioteka, Čekanje</i> ● Milovan Đilas: <i>Besudna zemlja</i> ● Viljem Fokner: <i>Krik i bijes</i> ● Alber Kami: <i>Stranac</i> ● Meša Selimović: <i>Derviš i smrt</i> ● Miodrag Bulatović: <i>Crveni petao leti prema nebu</i> ● Dragan Nikolić: <i>Ulište</i> ● Danilo Kiš: <i>Enciklopedija mrtvih (izbor), Esej (izbor)</i> ● Borislav Pečić: <i>Novi Jerusalim (izbor – Čovek koji je jeo smrt), Esej (izbor)</i> ● Zuvdija Hodžić: <i>Davidova zvijezda</i> ● Semjuel Beket: <i>Čekajući Godoa</i> ● Ljubomir Đurković: <i>Otpad</i> ● Mihail Bulgakov: <i>Majstor i Margarita</i> ● Vasko Popa: <i>Kora (izbor)</i> ● Stevan Raičković: <i>Kamena uspavanka</i> ● Branko Miljković: <i>Balada</i> ● Ali Podrimja: <i>Vrati se stihu Homerovu, Itaka</i> ● Radovan Zogović: <i>Instrukcija maslini, Kosa</i> <p>KNJIŽEVNOST U POKRETU</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Balša Brković: <i>Jedan dan Antonija Adžića</i> ● Dragan Radulović: <i>Auschwitz caffè (odlomak)</i> ● Ognjen Spahić: <i>Hansenova djeca (odlomak)</i> ● Andrej Nikolaidis: <i>Mimezis (odlomak)</i> <p>DJELA KLASIČNE KNJIŽEVNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Vilijam Šekspir: <i>Hamlet</i> ● P. P. Njegoš: <i>Luča mikrokozma (posveta), Noć skuplja vijeka</i> ● F. M. Dostojevski: <i>Braća Karamazovi</i>

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

Nastava jezika

Izučavanje jezika povezano je s učenikovim iskustvom i znanjem iz osnovne škole i više je nadogradnja i utemeljivanje znanja i nastavak sticanja funkcionalne pismenosti. Jezik se izučava sistematski, a jezička pravilnost u govoru i pisanju kontrolirše se u svakom razredu.

Nastava jezika ostvaruje se na neumjetničkim tekstovima koji treba da da budu različite informacione vrijednosti i stila, aktuelni i u skladu sa interesovanjima učenika. Jedan tekst može poslužiti za realizaciju više ishoda učenja (uočavanje i objašnjavanje pravopisnih i gramatičkih pravila, govorni nastup, stvaranje pojmovne mape i slično).

Prilikom izučavanja neumjetničkih tekstova učenici razvijaju sve četiri aktivnosti sporazumijevanja (slušanje, govorenje, čitanje i pisanje). Strategije slušanja, čitanja i stvaranja neumjetničkih tekstova usvojene u osnovnoj školi nastavljaju da se razvijaju u svim razredima gimnazije. Nastavnik treba da izvrši analizu komunikacijskih potreba učenika prije stečenih znanja i vještina i na osnovu njih planira sadržaje i aktivnosti učenja. Ako učenici nijesu stekli određenu komunikacijsku vještinu, nastavnik planira aktivnosti učenja koje će omogućiti da se njome ovlada.

Izučavanje neumjetničkih tekstova u školi obuhvata faze prije, tokom i nakon slušanja/gledanja čitanja, a svaka od navedenih faza podrazumijeva određene aktivnosti učenja. Nastavnik uvijek nastoji da provjeri da li učenik razumije tekst koji sluša i čita. Takođe, učenici oblikuju tekstove različitih funkcionalnih stilova i tako stiču funkcionalnu pismenost. Imajući u vidu da su to složeni misaoni radni procesi preporučuje se češće kontrolisanje različitim vrstama pisanih provjera (bez ocjenjivanja), da bi učenici korigovali greške i vrednovali svoj rad.

Posebno treba naglasiti da jezičke pojmove učenici ne treba da stiču na nivou reprodukcije, već na nivou *primjene tih znanja*.

Potrebno je podsticati rad u grupi i paru radi saradničkog učenja i uzajamne pomoći. Jednom ili dvaput godišnje treba dozvoliti učenicima da sami kreiraju čas (s određenim ishodom učenja).

Predložene aktivnosti učenja proizilaze iz postavljenih obrazovno-vaspitnih ishoda i predstavljaju smjernice za nastavnike, ali ih nastavnici mogu dopunjavati.

Medijska i informaciona pismenost³ – Predmet *Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost* sadrži i elemente tzv. *medijskog obrazovanja*. Ovi ishodi obuhvataju povezivanje jezičkih djelatnosti, aktivne upotrebe rječnika i temeljnog znanja sa svrhovitim pristupom informacijama, kao i njihovo kritičko vrednovanje i kreativnu upotrebu radi rješavanja problema i donošenja odluka.

³ Vidjeti: *Polazne osnove za izradu strategije razvoja informacione i medijske pismenosti kroz mrežu biblioteka*, (2016–2020), Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Cetinje, 2015.

Obuhvataju i komunikacijske i prezentacijske sposobnosti: stvaranje medijskih poruka i njihovo odgovorno odašiljanje, kritički odnos prema medijskim porukama, razumijevanje uticaja medija i njihovih poruka na društvo i pojedinca. Na taj način razvijaju svijest o jedinstvenosti i vrijednosti različitih mišljenja, stavova i ideja, društava i kultura sa svrhom uspješne komunikacije i razumijevanja drugih i drukčijih.

Shvaćena kao složen koncept, informaciona i medijska pismenost, kroz aktivnije i demokratsko učešće građana i omogućavanje raznolikosti, dijaloga i tolerancije, obuhvata znanje, vještine i stavove koji omogućavaju učenicima da: razumiju ulogu i funkcije medija i drugih izvora informacija u demokratskim društvima, razumiju uslove pod kojima se te funkcije mogu realizovati, prepoznaju i izraze potrebu za informacijama, pronađu i pristupe relevantnim informacijama, kritički vrednuju informacije i sadržaje koje pružaju mediji i ostali izvori informacija, uključujući one na internetu, u smislu nadležnosti, vjerodostojnosti i aktuelne namjene; preuzimaju i organizuju informativni i medijski sadržaj, sintetizuju ili rade na idejama koje su preuzeli iz sadržaja, saopšte svoje shvatanje kreiranog znanja publici ili čitalištu u odgovarajućem obliku, na odgovarajućem medijumu i na etički i odgovoran način, primijene svoje ICT vještine kako bi baratali informacijama i proizveli korisnički sadržaj, pristupe radu sa medijima i ostalim dobavljačima informacija, uključujući one na internetu, u cilju samoizražavanja, slobode izražavanja, interkulturalnog dijaloga i demokratskog učešća. (UNESCO, 2013). S obzirom na mogućnosti koje IMP otvara, ona se mora shvatiti, ne samo kao sposobnost traženja, korišćenja i razmjene informacija u velikom broju formata i modalitetima, već i kao cjeloživotno stremljenje ka znanju i učenju.

Nastava književnosti

U okviru nastave književnosti poseban naglasak treba da bude na kulturi izražavanja – usmenoj i pisanoj kroz razvijanje sve četiri aktivnosti sporazumijevanja (slušanje, čitanje, govor i pisanje).

Na kraju tabele, iza svakog razreda, nalazi se spisak predloženih tekstova. On je napravljen na osnovu kriterijuma estetske vrijednosti i primjerenosti tekstova uzrastu učenika i njihovom kulturnom i životnom iskustvu. To je spisak iz kojeg nastavnik bira tekstove prema svojim profesionalnim kriterijumima, a spisak ga ne ograničava. Naprotiv – može izabrati i drugi prikladan tekst koji nije na spisku, ali treba da vodi računa o navedenim kriterijumima, kao i o proporcionalnom odnosu rodova i vrsta, odnosno o ciljevima i ishodima učenja.

U spisku su pored predloženih tekstova navedena i *Obavezna djela (kanon)*. Njih je učenik u obavezi da pročita i dobro poznaje. Učenikovo poznavanje kanonskih djela provjerava se i na maturalnom ispitu.

Nastavni program za gimnaziju je kombinacija istorijskog i žanrovskog pristupa književnosti. Prvo polugodište prvog razreda predviđeno je za izučavanje pristupa književnom djelu, a takva teorijski zasnovana oblast postoji i u drugom i trećem razredu. U četvrtom razredu predviđeno je izučavanje i ovladavanje modernim načinima pristupa književnom djelu.

Budući da se u prvom razredu gimnazije izučavaju književna razdoblja koja su vremenski udaljena i hermetična za današnjeg učenika, treba uvrstiti i zanimljive oblike predstavljanja grčke mitologije, biblijskih priča, priče iz *Kurana*, razdoblja humanizma i renesanse (filmovi, snimci pozorišne predstave i slično). Književnoteorijski pojmovi funkcionalno se povezuju s književnim tekstom predviđenim za čitanje i objašnjavaju se samo oni koji su zastupljeni u odabranom tekstu, a uče se radi razumijevanja teksta.

Blagovremeno treba rasporediti djela koja učenici treba da pročitaju, zadati dnevnik čitanja, eseje i govorne nastupe. Preporučuje se da se svi kratki tekstovi čitaju na času i da učenici rade u manjim grupama na istraživačkim zadacima. Na obimom manjem djelu koje valjano ilustruje književnoumjetnički postupak, učenik može razvijati interpretativne sposobnosti i usvajati književnoteorijske pojmove. Nastavnik mora voditi računa o tome da je doživljaj književnog teksta individualan i da je različit stepen učenikovog čitalačkog razvoja.

Neophodno je motivisanje učenika prvo za čitanje, a nakon toga i na kreativnu sublimaciju doživljaja i informacija iz teksta u vidu stvaranja sopstvenog teksta. Dakle, cilj procesa je kreativno izražavanje, uz uvažavanje individualnih različitosti (lični doživljaj).

Nakon čitanja, učenik se podstiče da razmisli o onome što je pročitao, da zauzme lični stav prema sadržaju i argumentovano govori o sopstvenom doživljaju.

Iako se dio pojmova i sadržaja koji su navedeni u prethodnim razredima ne ponavljaju u narednim, obaveza nastavnika je da ih s učenicima kontinuirano ponavlja i unaprijeđuje stečena znanja u različitim nastavnim situacijama. Unutarpredmetna korelacija zahtijeva nastavnikovo poznavanje programa u cjelini.

U nastavi treba razvijati saradnju među učenicima, podsticati timski rad, tražiti alternativna rješenja i inventivno upotrebljavati nastavna sredstva. Kod učenika treba razvijati vještinu pronalaženja informacije i kritički osvrt na korišćenje različitih izvora znanja (rječnik, leksikon, enciklopedija, internet i dr).

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I DAROVITIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama

U skladu sa zakonom, obrazovni program za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama može se izvoditi uz dodatne uslove i pomagala, prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći, kako bi se obezbijedilo da ti učenici dobiju jednak obrazovni standard, definisan obrazovnim programom, u skladu sa njihovim individualnim mogućnostima.

Škola je dužna da, u skladu sa zakonom, donese individualni razvojno-obrazovni program za učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. Individualnim razvojno-obrazovnim programom određuju se:

oblici vaspitno-obrazovnog rada za vaspitno-obrazovne oblasti, odnosno predmete i module, način izvođenja dodatne stručne pomoći, prohodnost između programa, prilagođavanje u organizaciji nastave, ishodi učenja, kriterijumi za dostizanje ishoda učenja, provjeravanje i ocjenjivanje ishoda učenja i napredovanja učenika, kao i raspored časova.

Za pripremu, primjenu, praćenje i prilagođavanje programa, škola obrazuje stručni tim koji čine: nastavnici, stručni saradnici škole ili resursnog centra, uz učešće roditelja.

Individualni razvojno-obrazovni program se može u toku godine mijenjati, odnosno prilagođavati u skladu sa napretkom i razvojem učenika.

d) Prilagođavanje programa darovitim učenicima

Potencijali darovitih učenika najbolje se mogu ispoljiti u pedagoško stimulatívnoj sredini, pa je sistematski pristup veoma značajan za njihov razvoj. Školska sredina, odnosno nastava, svojom ukupnom organizacijom i atmosferom treba da podstiče na rad, maksimalno zalaganje i da izaziva intelektualnu radoznalost svakog učenika.

Identifikacija nadarenih učenika može se vršiti procjenjivanjem osobina učenika (izvještaji, opažanje) od strane nastavnika, roditelja, drugova, samoprocjene darovitog učenika ili mjerenjem (testiranjem) stepena razvijenosti osobina (inteligencija, posebne ili specifične sposobnosti, kreativnost i slično).

Karakteristike nadarenih učenika, bilo *intelektualne* (visoko razvijena sposobnost rezonovanja i logičkog zaključivanja; uočavanje odnosa, zakonitosti; sposobnost povezivanja informacija; sposobnost rješavanja problema; intelektualna radoznalost; razvijeno divergentno mišljenje, inventivnost; fluentnost ideja, maštovitost, razvijena metakognicija i odlično pamćenje) bilo one koje su *osobine ličnosti* (razvijena unutrašnja motivacija; upornost i istrajnost; smisao za humor; naglašena emocionalna osjetljivost; preispitivanje pravila i autoriteta; empatičnost; razvijena svijest o sebi i drugo), moguće je otkriti u obje nastavne oblasti – i u nastavi jezika i u nastavi književnosti.

Uključivanje osmišljenih sadržaja, kao model kojim se izlazi u susret potrebama nadarenih učenika, podrazumijeva njihovo dodatno angažovanje u redovnoj nastavi i van nje. Prilikom prilagođavanja programa nadarenim učenicima treba voditi računa da sadržaji imaju visok stepen složenosti, da u njihovom izboru učestvuju daroviti učenici i da metode nastave/učenja budu relevantne.

Prirodna predispozicija za postizanje izuzetnih rezultata u određenom području potreban je, ali ne i dovoljan uslov za postizanje uspjeha. Darovitim učenicima potrebno je ponuditi različite strategije učenja i nastave u zavisnosti od nivoa njihove darovitosti. U skladu sa ishodima učenja treba stvarati nastavne situacije u kojima će učenik moći da: samostalno pripremi i oblikuje radove u kojima dolazi do izražaja kreativnost, inovativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje; žanrovski preoblikuje književni tekst, dramatizuje prozni tekst; preoblikuje dramski tekst služeći se pripovijednim tehnikama i primijenjujući svoje znanje o žanrovskim i strukturnim obilježjima; piše sinopsis; pripremi scenske i dramske igre; postavlja i izvodi predstave; izrađuje strip, rječnik; stvara novi tekst u govorenom ili pisanom obliku u lokalnom govoru, ili dijalektu, žargonu ili standardnom jeziku, rješava različite problemske situacije motivisan književnim tekstom i sl.

Darovitost je razvojna kategorija pa osim o kognitivnom, nastavnici treba da vode računa i o drugim aspektima učenikove ličnosti – afektivnom i socijalnom. Kod učenika treba podsticati razvoj logičkog i stvaralačkog mišljenja, ali i svijest o vlastitim sposobnostima, upornost, istrajnost i pozitivan odnos prema drugima.

Prilikom realizacije programa nadarene učenike ne treba izdvajati iz odjeljenja, već omogućiti individualni ili rad u grupi uz stručno vođenje nastavnika. Poštovanjem principa individualizacije i primjenom diferencirane nastave omogućilo bi se nadarenim učenicima da bolje napreduju u društvu svojih vršnjaka. Važno je da nastavnici koriste interdisciplinarni pristup koji je zasnovan na integraciji problemskih zahtjeva iz različitih nastavnih oblasti jer se tako nadareni učenici motivišu na proširivanje i produbljivanje znanja.

Za vrlo darovite učenike potrebno je obezbijediti individualni pristup koji podrazumijeva organizovanje mentorskog rada van redovne nastave.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPIITNIH ISHODA

Učenici rade u školi ukupno **četiri pismena zadatka** u jednom razredu. U prvom razredu zadatke rade jedan čas, a u ostalim razredima po dva školska časa. Ispravka se radi jedan ili više školskih časova u zavisnosti od nastavnikove procjene. Preporučuje se da teme za pismene zadatke prate uzrast i interesovanja učenika i omogućavaju im da pokažu svoje jezičko i stilsko umijeće, kreativnost, slobodu iskaza i izraza. Pored tema koje podrazumijevaju doživljajnu osnovu i subjektivno stanovište, treba uključiti i teme koje zahtijevaju kritičko prikazivanje šire i složenije stvarnosti i aktuelnih društvenih pojava.

Učenici u jednom klasifikacionom periodu rade test iz gradiva tog perioda (jezik i književnost). Na testu treba nastojati da budu pitanja po uzoru na pitanja sa maturalnog ispita.

Učenici rade jedan **domaći zadatak** (prilagođena forma seminarskog rada) u vezi sa djelom po svojem izboru. Djela o kojima će pisati domaći zadatak (u trećem i četvrtom razredu – esej) najavljuje nastavnik na početku nastavne godine, a učenik do kraja prvog klasifikacionog perioda prijavljuje svoj izbor. O odabranom djelu učenik je u stanju da pripremi i realizuje **govorni nastup**.

Učenici u nastavnoj godini izražajno napamet kazuju najmanje jedan odabrani umjetnički tekst.

Učenici vode dnevnik čitanja o djelima iz programa i onima koja čitaju po sopstvenom izboru. U dnevnik čitanja se unose: anotacije djela, učenikovi doživljaji, saznanja i ocjene, kratke bilješke o fabuli, likovima, jeziku djela, idejama, kao i odabrani kraći odlomci. Dnevnici čitanja treba da ostvare emocionalnu, estetsku i intelektualnu funkciju proučavanja književnosti.

Dobro bi bilo da učenici za četiri godine prave sopstvenu antologiju pjesama (pjesnici/pjesnikinje od starog vijeka do najsavremenijih) ili antologiju jedne epohe. Za nju mogu da napišu i predgovor u kojem bi objasnili kriterijume kojih su se držali prilikom odabira pjesama.

Obrazovno-vaspitni ishodi ostvaruju se problemsko-stvaralačkim i istraživačkim učenjem i poučavanjem, saradničkim oblicima nastave i individualizovanim pristupom, kao i funkcionalnom upotrebom informacijske i komunikacijske tehnologije.

a) Elementi praćenja i ocjenjivanja učenika

Vrednovanje obrazovno-vaspitnih ishoda vrši se tokom čitave nastavne godine prikupljanjem i analizom različitih informacija o razvijenosti vještina i usvojenosti znanja, stavova i vrijednosti:

- razvijenost komunikacijskih vještina (slušanje, čitanje, govorenje, pisanje);
- stepen usvojenosti znanja (na različitim kognitivnim nivoima);
- razvijenost stavova i vrijednosti (redovnost pohađanja časova, redovnost izrade domaćih zadataka, zalaganje i učešće u aktivnostima na času, zainteresovanost za predmetne sadržaje, inicijativnost i drugo).

Elementi vrednovanja proističu iz obrazovno-vaspitnih ishoda i ishoda učenja i odnose se na sve domene učenja. Na osnovu datih elemenata nastavnik i/ili stručni aktiv utvrđuje kriterijume ocjenjivanja kojim se procjenjuje na kojem nivou je učenik usvojio određeni ishod. Trebalo bi da nastavnik informiše učenike o načinima praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja i tako ih motiviše za maksimalno zalaganje.

Budući da postoji determinišući problem nastave ovog predmeta – ugrožena funkcionalna pismenost naših učenika, razvoju kulture usmenog i pisanog izražavanja u okviru obje oblasti predmeta, i nastave jezika i nastave književnosti – treba posvetiti više časova.

b) Kriterijumi praćenja i ocjenjivanja učenika

Kriterijumima ocjenjivanja procjenjuje se na kojem nivou je učenik usvojio određeni obrazovno-vaspitni ishod. Diferenciranje kognitivnih nivoa obrade sadržaja vrši se na osnovu toga da li učenik razumije činjenice i informacije u izvornom obliku, utvrđuje relacije među elementima znanja ili je izgradio autonoman odnos prema sadržaju koji uči.

Primjeri za kriterijume ocjenjivanja u kognitivnom području

Kriterijumi ocjenjivanja u kognitivnom području	Osnovni nivo	Srednji nivo	Viši nivo
	<i>Na kraju učenja učenik će moći da objasni karakteristike prosvjetiteljstva kao društvenog razdoblja koje je donijelo promjene u nauci, umjetnosti i obrazovanju.</i>	<i>Učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none">– objasni prosvjetiteljstvo kao razdoblje u kojem se prepliću umjetnost i nauka, u kojem književno djelo ima prvenstveno vaspitno-moralistički karakter;– navede različite faze u razvoju prosvjetiteljstva;– objasni književne pojave u okviru sentimentalizma i predromantizma kao	<i>Učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none">– interpretira književni tekst i poveže interpretaciju s tematskim, žanrovskim, kompozicijskim i stilskim obilježjima teksta;– obrazloži svoj odnos prema prosvjetiteljskim idejama u tekstu;– obrazloži zašto prosvjetiteljstvo nije stilski pravac u umjetnostima, već epoha u kulturnom razvoju Evrope.

	negaciju racionalističkog poimanja svijeta u prethodnim fazama prosvjetiteljstva.		primjenjujući iskustvo čitanja književnog teksta.
Na kraju učenja učenik će moći da čita s razumijevanjem neumjetničke tekstove (naučne i publicističke), analizira ih i samostalno piše slične tekstove.	<i>Učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none"> - prepozna namjenu i temu teksta; - prepozna stručne riječi i objasni ih pomoću rječnika. 	<i>Učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none"> - izdvoji važne podatke iz teksta; - poveže vještine čitanja radi informacije i čitanja iz uživanja; - određeni tekst izloži različitim funkcionalnim stilovima. 	<i>Učenik će moći da:</i> <ul style="list-style-type: none"> - procijeni istinitost navedenih podataka i kritički ih procijeni; - kreira biografiju / CV / referat / rezime / zapisnik / podsjetnik na zadatu temu; - stvori tekstove publicističkog stila (vijest, izvještaj); - kreira esej na zadatu temu (neliterarnu); - procijeni svoj tekst i tekstove drugih učenika.

Učeničko samostalno stvaranje funkcionalnih tekstova sa određenom svrhom i namjenom treba vrednovati po sljedećim kriterijumima:

- sadržaj (izvornost) i poštovanje karakteristika predviđenog funkcionalnog stila;
- forma;
- kompozicija;
- pravopis i gramatička ispravnost;
- koherentnost.

c) Obaveze učenika u nastavi

Tokom realizacije Predmetnog programa od učenika se očekuje:

- zalaganje na času u okviru planiranih aktivnosti učenja;
- samostalni govorni nastup;
- razumijevanje slušanog i čitanog teksta;
- samostalno stvaranje funkcionalnih tekstova sa određenom svrhom i namjenom;
- izrada domaćih zadataka;
- izrada eseja;
- izrada pismenih zadataka (četiri u toku nastavne godine);
- ispoljavanje vještina u okviru rada u grupi/paru i diskusije.

d) Oblici praćenja i provjeravanja

Provjeravanje znanja obavlja se u procesu i na kraju klasifikacionih perioda.

Opservacija, pitanja na času, radni listovi, kontrolne vježbe, dijagnostički testovi, međusobno učeničko ocjenjivanje i sl. neki su od oblika praćenja i provjeravanja učeničkih postignuća sa ciljem usmjeravanja procesa učenja.

Dijagnostički testovi koriste se na početku školske godine u cilju provjere nivoa stečenih znanja i usmjeravanja nastavnog procesa i u toku školske godine kao provjera uspješnosti nastavnikovih metoda i oblika rada. Rezultate dijagnostičke provjere treba analizirati kako bi bili korektivna smjernica za dalji rad, ali ih ne treba ocjenjivati.

Za praćenje napredovanja mogu se koristiti neformalni testovi poslije određene oblasti. Oni treba da budu usko povezani s postavljenim ishodima učenja i zasnovani na tipovima zadataka i metodama koje su praktikovane na času.

Uključivanje učenika u proces ocjenjivanja može da poboljša kvalitet njegovog rada i učenja. Samoocjenjivanje utiče da učenici prepoznaju svoje dobre i slabe strane i formiraju razumne sudove o svom napretku. Npr. učenicima se na samoevaluativnom listiću mogu ponuditi pitanja koja im pružaju mogućnost da razmisle o svom učinku (npr. *ono što mi se najviše sviđa kod mog eseja, ono što moram bolje da uradim sljedeći put, vjerujem da sam zaslužio ocjenu 5, 4, 3, 2, 1 zato što...*). Samoprocjena i vrednovanje govornog nastupa ili stvaranja tekstova drugih učenika sprovodi se prema obrascima procjene koje priprema nastavnik ili prema dogovoru i u skladu sa zadatkom.

Trebalo bi da za svakog učenika postoji „karton“ u koji bi nastavnici unosili rezultate svih provjera – numeričke i opisne. Kod formativnog ocjenjivanja poželjno je napraviti formular sa potrebnim elementima praćenja (znanje – usmeno i pisano, motivacija – interesi i stavovi prema predmetu i školi, radne navike – domaći zadaci, samostalni rad, korišćenje izvora i drugo).

Ocjenjivanje učenika u **kognitivnom domenu** slijedilo bi revidiranu Blumovu taksonomiju (prepoznavanje, razumijevanje, primjena, analiza, evaluacija, kreativna produkcija).

- prepoznavanje (dopunjavanja kratkih odgovora u testovima, zadaci povezivanja, pitanja sa višestrukim odgovorima);
- razumijevanje (eseji, problemski zadaci, diskusija na času, pitanja s višestrukim odgovorima, pojmovne mape);
- primjena (problemski zadaci, simulacije);
- analiza (analiza tekstova, stilske vježbe, rješavanje problema, debate, eseji, istraživački radovi);
- evaluacija (kritički prikazi, problemski zadaci, debata);
- kreativna produkcija (dramatizacija teksta, istraživački projekti, eseji, izrada prezentacija i panoa i drugo).

U okviru nastave u gimnaziji početni stepen je podrazumijevajući.

Ostvarenost ishoda učenja u **socijalnom domenu** može se utvrditi opservacijom. Nastavnik na osnovu posmatranja učenikovog rada u grupama i paru može procjenjivati da li je ovladao ključnim umijećima interpersonalne komunikacije (poštovanje pravila, tolerancija, saradnja).

Poželjni vidovi praćenja i procjenjivanja ostvarenosti ishoda učenja u **afektivnom domenu** su učenikovo izvještavanje i nastavnikovo posmatranje njegovog rada. Na taj način nastavnik vrednuje učenikovu usvojenost opšteprihvaćenih stavova i vrijednosti, odgovornost, samostalnost i sl.

Povezivanje znanja i vještina iz sva tri domena moguće je pratiti kroz stvaranje podsticajnih nastavnih situacija, kao što je organizovanje debata po principu *pro et contra*, kako kroz sadržaje koje lično podržavaju, tako i kroz zastupanje drugačijeg ili čak suprotnog stava što podstiče učenike da se stave u poziciju "drugog".

Sumativno ocjenjivanje je ocjenjivanje naučenog a oblici ocjenjivanja su: testovi, pismene vježbe, usmeno ispitivanje.

Ocjenjivanje se vrši javno, uz obrazloženje ocjene pred učenicima. Zaključna ocjena formira se na osnovu brojnih informacija o učenikovoju usvojenosti obrazovno-vaspitnih ishoda i pokazatelj je učenikovoju napretka u učenju i razvijenosti vještina i stavova.

Eksterno provjeravanje predviđeno je za kraj četvrtog razreda i realizuje se kroz standardizovanu provjeru znanja iz oblasti jezika i književnosti. Učenici, roditelji i nastavnici imaju pristup informacijama o rezultatima testiranja i kriterijumima ocjenjivanja.

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA (STRUČNA SPREMA I LITERATURA)

a) Materijalni uslovi

Da bi se nastava predmeta *Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost* kvalitetno izvodila, potrebno je da škola obezbijedi dobre materijalne uslove.

Materijalni uslovi podrazumijevaju kvalitetne učionice, kabinete i sredstva za obuku nastavnika. Osim toga, treba opremiti školsku biblioteku, odnosno transformisati je u bibliotečko-informacioni centar s čitaonicom za učenike.

Program nije izvodljiv bez adekvatnog udžbeničkog kompleta (po mogućnosti i priručnika za nastavnike). U predmetu *Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost* tekst je sredstvo učenja i proučavanja na kojemu i pomoću kojega učenik razvija jezičke aktivnosti primanja (slušanje i čitanje) i proizvodnje (govorenje i pisanje), te njima ovladava.

Izvori učenja treba da budu različiti, dostupni učenicima u toku nastavnog procesa i usklađeni s obrazovno-vaspitnim ishodima i aktivnostima učenja. U nastavi treba kombinovati raznovrsne resurse za učenje:

- vizuelne (štampani materijali, slike);
- auditivne (audio-zapis);
- audio-vizuelne (film);
- interaktivne (informaciono-komunikacione tehnologije – kompjuter, pametna tabla i slično).

Vanučionički sadržaji tiču se izvođenja izleta, ekskurzija, posjeta pozorištu, bioskopu, institucijama kulture, organizovanju tribina i susreta s književnicima i različitim autorima, učestvovanje u radionicama različitih sadržaja, učestvovanje u projektima, internet sadržaji (kulturni portali) i dr.

Resursi treba da omoguće različite stilove učenja, pa će biti efikasniji ako su izabrani na osnovu funkcije koju treba da imaju u okviru nastavnog programa i na osnovu uticaja na motivaciju učenika.

b) Profil i stručna sprema nastavnika

Nastavu *Crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti* mogu izvoditi nastavnici koji su završili studije književnosti i jezika, jezika i književnosti, uporedne (komparativne) književnosti i opšte književnosti i teorije književnosti na filološkim i filozofskim fakultetima u zemlji ili ukoliko

posjeduju diplome s drugih univerziteta iz okruženja, uz prethodno nostrifikovanje od strane nadležnih službi, u skladu sa odredbama Zakona o gimnaziji.

Kompetencije koje nastavnik, koji realizuje program, treba da posjeduje odnose se na ključne oblasti realizacije procesa učenja i podučavanja, na učesnike u tom procesu i kontekst u kojem se on odvija. U skladu sa standardima kompetencija za nastavnike, navodimo sljedeće⁴:

1. UČENICI I PROCES NASTAVE/UČENJA – Nastavnik razumije kognitivne, socijalne, lingvističke, emocionalne i fizičke aspekte procesa učenja, prepoznaje individualne razlike među učenicima (uključujući učenike s posebnim obrazovnim potrebama) i uvažava ih prilikom planiranja i organizovanja nastave kako bi ona bila prilagođena njihovim razvojnim karakteristikama, potrebama i mogućnostima; postavlja visoka očekivanja koja inspirišu, motivišu i učenicima predstavljaju izazov; promoviše napredak i usmjeren je na ishode učenja kod učenika.

2. DJELOTVORNO I SIGURNO OKRUŽENJE ZA UČENJE – Nastavnik je u stanju da stvori bezbjednu i stimulativnu sredinu za učenje koja je zasnovana na međusobnom uvažavanju, visokim očekivanjima u odnosu na ponašanje i postignuća svakog učenika, a karakteriše je aktivno učenje, podsticanje i podržavanje interesovanja učenika i pozitivna socijalna interakcija; vješto upravlja časom, djelotvorno usmjeravaći ponašanje učenika s ciljem obezbjeđivanja sigurnog i podsticajnog okruženja za učenje.

3. POZNAVANJE STRUKE I PREDMETNOG PROGRAMA – Nastavnik dobro poznaje svoju struku i sazajne postupke u okviru nje; dobro poznaje predmetni program; razumije ključne termine i pojmove, njihov odnos i hijerarhiju, predmetne specifičnosti, aktuelna pitanja i rasprave u struci, kao i česta pogrešna razumijevanja, zablude i tipične greške učenika.

4. POZNAVANJE METODIKE PREDMETA – Nastavnik poznaje i primjenjuje savremene didaktičke postupke (kombinacije nastavnih metoda i tehnika rada, oblika rada i slično) kako bi pojmove i znanja iz programa učinio dostupnim, smislenim i mogućim za učenje i razvoj ličnosti/karaktera učenika; podstiče učenike da razumiju, ispituju i analiziraju ideje iz različitih perspektiva da bi razumjeli pojmove/koncepte na ispravan način, kao i da stečena znanja i vještine primjenjuju u konkretnim situacijama; koristi različite resurse i obrazovne tehnologije na primjeren i djelotvoran način.

5. PLANIRANJE I PRIPREMANJE NASTAVE – Nastavnik planira nastavu, na godišnjem i mjesečnom nivou, u skladu sa važećim obrazovnim programom, uvažavajući sposobnosti, potrebe i prethodna znanja učenika kako bi se ostvarilo napredovanje u učenju i postigli definisani ishodi učenja; redovno i detaljno planira dobro strukturisane časove; na godišnjem i mjesečnom nivou ciljno planira razvoj socioemocionalnih vještina i vještina za 21. vijek, u skladu sa važećim obrazovnim programom.

6. PROCJENJIVANJE I OCJENJIVANJE – Nastavnik kontinuirano i na djelotvoran način koristi formativno i sumativno ocjenjivanje da bi podržao, obrazložio i dokumentovao proces učenja; redovno i blagovremeno pruža učenicima povratne informacije o postignućima u učenju, podstiče ih na samoocjenjivanje i postavljanje ciljeva sopstvenog učenja; zna da analizira podatke dobijene na

⁴ *Standardi i kompetencije za nastavnike i direktore u vaspitno-obrazovnim ustanovama*, Zavod za školstvo, Podgorica, 2016.

osnovu interne i eksterne provjere znanja, vještina i razumijevanja i koristi ih za unapređivanje procesa podučavanja i učenja.

7. PROFESIONALNI RAZVOJ – Nastavnik je posvećen cjeloživotnom učenju, kontinuirano produbljuje svoja stručna, metodička i druga znanja i preuzima odgovornost za učešće u aktivnostima profesionalnog razvoja; kontinuirano evaluira svoj rad, promišlja o njemu na osnovu prikupljenih dokaza i unapređuje svoju praksu, uspostavlja i održava dobre profesionalne odnose, aktivno učestvuje u radu profesionalnih mreža, nastoji da ostvari saradnju sa kolegama u školi i široj profesionalnoj zajednici.

8. LIDERSTVO I SARADNJA – Nastavnik ima vodeću ulogu u procesu učenja i koristi sve mogućnosti da obezbijedi napredovanje učenika; aktivno traži načine za uspostavljanje dobre saradnje sa učenicima, roditeljima/starateljima, kolegama i lokalnom zajednicom.

c) Okvirni spisak literature

1. Anderson V.L. i drugi: *Nastava orijentisana na učenje*, Centar za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Evropi, Solun, 2013.
2. Bačić, K.: *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
3. Bahtin, M.: „Napomene uz metodologiju nauke o književnosti“, *Treći program*, br. 39, Beograd, 1978.
4. Bahtin, M.: *O romanu*, Nolit, Beograd, 1989.
5. Bart, Rolan: *Književnost, mitologija, semiologija*, Nolit, Beograd, 1971.
6. Bašlar, G.: *Poetika prostora*, Kultura, Beograd, 1969.
7. Biti, V.: *Pojmovnik suvremene književne teorije*, Matica hrvatska, Zagreb, 1997.
8. Curtijus, E. R.: *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971.
9. Čirgić, A.: *Dijalektologija crnogorskoga jezika*, Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2017.
10. Čirgić, A., Silić, J., Pranjković, I.: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
11. Čirgić, A.: *O klasifikaciji crnogorskih govora*, *Lingua Montenegrina*, br. 2, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“, Cetinje, 2008.
12. Čomski, N.: *Gramatika i um*, Nolit, Beograd, 1972.
13. Danojlić, M.: *Muka s rečima*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1990. (IV izdanje)
14. Dimitrijević, R.: *Problemi nastave književnosti i maternjeg jezika I – Osnove nastave književnosti i maternjeg jezika (sadržaji i metode)*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1972.
15. Dimitrijević, R.: *Problemi nastave književnosti i maternjeg jezika II*, Izdavački centar studenata, Beograd, 1977.
16. Dubrovski, S.: *Zašto nova kritika*, SKZ, Beograd, 1971.
17. Eco, U.: *Šest šetnji pripovjednim šumama*, Preveo Tomislav Brlek, Algoritam, Zagreb, 2005.
18. Ejhenbaum, B.: *Književnost*, Nolit, Beograd, 1972.

19. Epštejn, M.: *Postmodernizam*, Zepter Book World, Beograd, 1998.
20. Gadamer, H. G.: *Istina i metoda*, Logos, Veselin Masleša, Sarajevo, 1978.
21. Hačion, L.: *Poetika postmodernizma*, Svetovi, Novi Sad, 1996.
22. Hutcheon, L.: *Postmodernistički prikaz*, Prevela Ana Juričić, *Politika i etika pripovijedanja*, Uredio Vladimir Biti, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2002.
23. Jaus, H. R.: *Estetika recepcije*, Nolit, Beograd, 1978.
24. Juvan, M.: *Nauka o književnosti u rekonstrukciji: uvod u savremene studije književnosti*, prevod sa slovenačkog: Miljenka Vitezović, Službeni glasnik, Beograd, 2011.
25. Jung, K. G.: *Čovek i njegovi simboli*, Narodna knjiga – Alfa, Beograd, 1996.
26. Kajzer, V.: *Jezičko književno djelo*, Književna misao, Beograd, 1973.
27. Kaler, Dž.: *Strukturalistička poetika*, SKZ, Beograd, 1990.
28. Kalezić, S.: *Crnogorska književnost u književnoj kritici I–VII*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, 1990–2006.
29. Kasirer, E.: *Filozofija simboličkih oblika*, Dnevnik, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1985.
30. Kilibarda, N.: *Usmena književnost. Istorija crnogorske književnosti*, tom I, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
31. „Književno delo i njegova građa“, „Tekst, kontekst, intertekstualnost“, „Citat, montaža, kolaž“, *Treći program*, br. 39. Beograd, 1978.
32. Kristal, D.: *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd, 1988.
33. Kristal, D.: *Kembrička enciklopedija jezika*, Nolit, Beograd, 1996.
34. Kompanjon, A.: *Pet paradoksa modernosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
35. Lešić, Z.: *Jezik i književno djelo*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1971.
36. Lešić, Z.: *Klasici avangarde*, Svjetlost, Sarajevo, 1986.
37. Lešić, Z.: *Teorija književnosti*, Beograd, Službeni glasnik, 2010.
38. Lotman, J.: „Zapažanja o umetničkom prostoru“, *Književna kritika*, Beograd, jul-avgust, 1989.
39. Marinković, S.: *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*, Kreativni centar, Beograd, 1995.
40. Meletinski, E.M.: *Poetika mita*, Nolit, Beograd, s.a.
41. Milosavljević, P.: *Metodologija proučavanja književnosti*, Trebnik, Beograd, 2000.
42. Nikčević, M.: *Crnogorska književnost od 1852. do 1918, Istorija crnogorske književnosti*, tom III, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
43. Nikčević, V.: *Crnogorski jezik I i II*, Matica crnogorska, Cetinje, 1993. i 1997.
44. Nikčević, V.: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Podgorica, 2001.
45. Nikčević, V.: *Istorija crnogorske književnosti od početaka pismenosti do XIII vijeka*, Cetinje, 2009.
46. Nikolić, Lj., Stanojčić, Ž., Klikovac, D.: *Jezik i jezička kultura 1*, Stručna knjiga, Beograd, 1998. (IV izdanje)
47. Nikolić, Lj., Stanojčić, Ž., Klikovac, D.: *Jezik i jezička kultura 2*, Stručna knjiga, Beograd, 1997. (II izdanje)
48. Nikolić, M.: *Metodika nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1988.

49. Jovanović, N., Bajković, R.: *Podrška darovitim učenicima*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2014.
50. Oraić Tolić, D.: *Paradigme 20. stoljeća, avangarda i postmoderna*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1997.
51. Oraić Tolić, D.: *Teorija citatnosti*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1990.
52. Petković, N.: *Od formalizma ka semiotici*, BIGZ, Beograd 1984.
53. *PISA 2012 – Crna Gora, preliminarni izvještaj*, Ispitni centar Crne Gore, Zavod za školstvo, Podgorica, 2013.
54. *PISA 2015. u Crnoj Gori, rezultati*, Ispitni centar Crne Gore, Podgorica, 2017.
55. *Polazne osnove za izradu strategije razvoja informacione i medijske pismenosti kroz mrežu biblioteka, (2016-2020)*, Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević, Cetinje, 2015.
56. *Pravopis crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
57. Radojević, R.: *Tokovima crnogorske književnosti*, NIO „Pobjeda”, Titograd, 1978.
58. *Rečnik književnih termina*, Nolit, Beograd, 1985.
59. Rosandić, D.: *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
60. Rotković, R.: *Crnogorsko književno nasljeđe*, Titograd 1976.
61. Rotković, R.: *Jezikoslovne studije*, Cetinje 2009.
62. Rotković, R.: *Crnogorska književnost od početaka pismenosti do 1852, Istorija crnogorske književnosti*, tom II, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
63. Selimović, M.: *Za i protiv Vuka*, Matica srpska, Novi Sad, 1967.
64. Solar, M.: *Povijest svjetske književnosti*, Insitut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
65. Solar, M.: *Retorika postmoderne*, Ogledi i predavanja, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.
66. Silić, J.: *Crnogorski jezik, naučno-metodološke osnove standardizacije crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
67. Sosir, F.: *Opšta lingvistika*, Nolit, Beograd, 1977.
68. Stevanović, M.: *Savremeni srpskohrvatski jezik I i II*, Naučna knjiga, Beograd, 1969.
69. Šipka, M.: *Priče o riječima*, Svjetlost, Sarajevo, 1984. (VIII izdanje)
70. Šklovski, V.: *Energija zablude*, Prosveta, Beograd, 1981.
71. Šklovski, V.: *Građa i stil u Tolstojevom romanu „Rat i mir“*, Nolit, Beograd, 1984.
72. *Teorija filma*, priredio Dušan Stojanović, Nolit, Beograd, 1978.
73. Turković, H.: *Razumijevanje filma*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1988.
74. Uspenski, B.: *Poetika kompozicije Semiotika ikone*, Nolit, Beograd, 1979.
75. Velek, R., Voren, O.: *Teorija književnosti*, Nolit, Beograd, 1974.
76. Visinko, K.: *Čitanje: poučavanje i učenje*, Školska knjiga, Zagreb, 2014.
77. Vuković, N.: *Uvod u književnost za djecu i omladinu*, Unireks, Podgorica, 1996.
78. Vuković, N.: *Putevi stilističke ideje*, Jasen, Podgorica – Nikšić, 2000.

Predmetni program **CRNOGORSKI-SRPSKI, BOSANSKI, HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST** za I, II, III i IV razred opšte gimnazije, izradila je Komisija u sljedećem sastavu:

Prof. dr Vesna Vukićević-Janković, predsjednica

Mr Anka Vučinić-Gujić, članica

Gordana Vučinić, članica

Ljerka Petković, članica

Mr Maja Sekulović, članica

U izradi Predmetnog programa korišćeni su *Predmetni program Crnogorski jezik i književnost I, II, III i IV razred opšte gimnazije* (Podgorica, 2011), *Predmetni program Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost I, II, III i IV razred opšte gimnazije* (Podgorica, 2016) i *Metodološko uputstvo za pisanje predmetnih programa zasnovanih na ishodima* (Podgorica, 2019), a konsultovani su i predmetni programi iz država u regionu, kao i evropski strateški obrazovni dokumenti.

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 24. jula 2020. godine, utvrdio je Predmetni program **CRNOGORSKI-SRPSKI, BOSANSKI, HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST** za I, II, III i IV razred opšte gimnazije.